

Miehittämättömien ilma-alusten juridinen sääntely

Lapin Yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielma
Henna Vanhala
Oikeusinformatiikka
2016

Lapin Yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Miehistämättömien ilma-alusten juridinen sääntely

Tekijä: Henna Vanhala

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Oikeusinformatiikka

Työn laji: Tutkielma_X_Laudaturtyö__Lisensiaatintyö__Kirjallinen työ__

Sivumäärä: XII + 66

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Dronet eli miehistämättömät ilma-alukset ovat verrattain uusi ilmiö siviili-ilmailussa. Dronien monikäyttöisyyden vuoksi niiden toimintaan vaikuttaa useat eri lait. Tutkimuskohteena on dronien juridisen toimintaympäristön hahmottaminen niin kaupallisessa toiminnassa kuin viranomaiskäytössä.

Tutkielmassa käsitellään myös ulkomailla tapahtuvaa drone-toimintaa. Vertailumaiksi ovat valikoituneet Ruotsi, Iso-Britannia sekä Yhdysvallat. Tutkielmassa esitellään vertailumaissa tapahtuvaa dronien viranomaiskäyttöä sekä hahmotetaan lainsäädännöllistä toimintaympäristöä.

Tutkimuksen tarkoituksen on systematisoida dronien juridinen toimintaympäristö lennon aikana, tiedonkeräämisen aikana sekä tietojen käsittelyn aikana.

Avainsanat: Miehistämätön ilma-alus, drone, ilmailu, henkilötietolaki

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön_X_

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimuskohde.....	1
1.2	Tutkimustehtävä ja metodi.....	2
1.3	Rakenne.....	3
1.4	Valvonta.....	4
1.5	Oikeusinformatiikka.....	6
2	Säätelyn lähtökohdat.....	8
2.1	Yksityisyys, yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja.....	8
2.2	Perus- ja ihmisoikeudet.....	11
2.2.1	Perustuslaki.....	12
2.2.2	Yhdistyneiden kansakuntien kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus eli KP-sopimus.....	16
2.2.3	Euroopan ihmisoikeussopimus.....	16
2.2.4	Euroopan unionin perusoikeuskirja.....	18
3	Dronien käyttöön liittyvä lainsäädäntö.....	19
3.1	Lennättämisen lainsäädäntö.....	19
3.2	Henkilötietojen keräämiseen ja käsittelyyn liittyvä sääntely.....	22
3.2.1	Käsitteet.....	23
3.2.2	Soveltamisalan raja.....	24
3.3	Tulevat muutokset.....	27
3.4	Kaupallinen käyttö.....	29
3.5	Viranomaiskäyttö.....	33
3.5.1	Poliisin salainen tiedonhankinta.....	35
4	Katsaus eräiden vertailumaiden lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöön miehittämättömien ilma-alusten osalta.....	39
4.1	Ruotsi.....	39
4.2	Iso-Britannia.....	43

4.3	Yhdysvallat.....	47
5	Dronien käyttöön liittyvät ongelmat.....	53
5.1	Fyysiset ongelmat.....	53
5.2	Eettiset ongelmat.....	54
5.3	Oikeudenvastaisuus.....	56
6	Johtopäätökset.....	61

Lähteet

- Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 1978.
- Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Helsinki. WSOY. 1989.
- Bentham, Jeremy: The Panopticon Writings. toim. Miran Bozovic. Lontoo 1995.
- Carver Ray: State Drone Laws: A Legitimate Answer to State Concerns or a Violation of Federal Sovereignty. Teoksessa: Georgia State University Law Review: Vol. 31: Iss. 2, Article 4. 2014
- Ervasti, Kaius: Oikeussosiologia ja oikeuspoliittinen tutkimus osana oikeustiedettä. Teoksessa: Oikeustiede-Jurisprudentia. 2011.
- Finn, L. Rachel & Wright, David: Unmanned aircraft systems: Surveillance, ethics and privacy in civil applications. Teoksessa: Computer Law & Security Review. Volume 28, Issue 2. 2012.
- Frände, Dan. Matikkala, Jussi. Tapani, Jussi. Tolvanen, Matti. Viljanen, Pekka. Wahlberg Markus. Keskeiset rikokset. Porvoo 2014.
- Hakamies, Kaarlo. Koskinen, Pekka. Majanen, Martti. Melander, Sakari. Nuotio, Kimmo. Nuutila Ari-Matti. Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. WSOYpro. Helsinki 2011.
- Hallberg, Pekka. Karapuu, Heikki. Scheinin, Martin. Tuori, Kaarlo. Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. Oikeuden perusteokset. WSOYpro. Helsinki 2011.
- Hankilanoja, Arto: Poliisin salainen tiedonhankinta. Talentum. Helsinki 2014.
- Hasan, Ibrahim: EU General Data Protection Regulation (GDPR). 18.4.2016. Westlaw UK.
- Helminen, Klaus. Fredman, Markku & Kanerva, Janne. & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko: Esitutkinta ja pakkokeinot. Talentum Media Oy. Helsinki 2014.
- Ihmisoikeusliitto: Ihmisoikeudet 2000-luvulla sopimuksia ja asiakirjoja. Helsinki. Edita.2002.
- Korhonen, Rauno: Perusrekisterit ja henkilötietojen suoja. Lapin yliopisto 2003.
- Korhonen, Rauno: Perusrekisterit ja tietosuojat 2003, Edita Publishing Oy

Lyon, David: Surveillance, Power and Everyday Life. Teoksessa: The Oxford Handbook of information and Communication Technologies, s. 447-483. Toimittanut: Chrisanthi Avgerou, Robin Mansell, Danny Quah, and Roger Silverstone. Oxford Univeristy Press 2009.

Neuvonen, Riku: Yksityisyyden suoja Suomessa. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2014.

Nyström, Pia & Tarhonen, Laura: Lennokkien tietosuoja. Teoksessa: Viestintäoikeuden vuosikirja 2014, 174- 193. Toimittanut: Päivi Korpisaari. Unigrafia. Helsinki. 2015.

Ojanen, Tuomas: Perusoikeusjuridiikka. Helsinki. 2015

Orwell, George: Vuonna 1984. Suom. Raija Ojala. WSOY Helsinki. 1999.

Hallberg, Pekka. Ojanen, Tuomas. Tuori, Kaarlo. Viljanen, Veli-Pekka. Karapuu, Heikki. Scheinin, Martin: Perusoikeudet. Oikeuden perusteokset. Sanoma Pro Oy. 2011.

Pitkänen, Olli. Tiilikka, Päivi & Warma, Eija: Henkilötietojen Suoja. Talentum Media Oy. Vantaa 2013.

Saarenpää, Ahti: Henkilö- ja persoonallisuusosoikeus. Teoksessa: Oikeusjärjestys, osa I 8. täydennetty painos, s.218-409. Toimittanut Timo Tammilehto. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja. Sarja C 59. Rovaniemi 2012.

Saarenpää, Ahti: Oikeusinformatiikka. Teoksessa: Oikeus tänään, s 67-273. Toimittanut: Marja-Leena Niemi. Bookwell Oy 2016.

Saarenpää, Ahti: Yksityisyys, yksityiselämä, yksilön suoja – yksityisyyden käsitteellistä kuvausta. Teoksessa: Juhlakirja Professori Kyösti Holma, s. 313-337. Toimittanut: Risto Haavisto. Lapin yliopistopaino 2002.

Saraviita, Ilkka: Perustuslaki. Talentum. Helsinki 2011.

Schlang, Chris: The new privacy battle: How the expanding use of drones continues to erode our concept of privacy and privacy rights. Teoksessa: Journal of Technology Law & Policy. Volume XIII. 2013.

Solove, Daniel: Understanding Privacy. Teoksessa: The George Washington University Law School Public Law And Leagl Theory Working Paper No. 420. Legal Stduies Research Paper No.420. Harward University Press. 2008.

Virallislähteet

AIP SVERIGE: ENR 5 NAVIGATIONSVARNINGAR. 02.06.2011.
saatavana: https://aro.lfv.se/Editorial/View/1226/ES_ENR_5_1_en

EASA: 'Prototype' Commission Regulation on Unmanned Aircraft Operations. 2016.

European Commission. A: Study on privacy, data protection and ethical risks in civil Remotely Piloted Aircraft Systems operations. Final report. 2014.

European Commission. B: Study on privacy, data protection and ethical risks in civil Remotely Piloted Aircraft Systems operations. Summary for Industry. 2014

European commission. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions An Aviation Strategy for Europe. 2015. Saatavana: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015SC0261&from=EN>

Explanatory notes. Protection of Freedoms Act 2012.

FAA's Interpretation of the Special Rule for Model Aircraft.

HE 184/1999 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 49 / 1986. Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilörekisterilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

HE 96/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Home Office: Case study – Surveillance cameras on drones. 2016 viitattu 2.10.2016. saatavana: <https://www.gov.uk/government/case-studies/surveillance-cameras-on-drones>

Homeland Security: Privacy Impact Assessment for the Aircraft Systems. 2013. saatavana: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/privacy-pia-cbp-aircraft-systems-20130926.pdf>

LaMV 44/2010 vp. Hallituksen esitys esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

National Police Chiefs' Council: Guidance to Officers on Drones – Legislation and dealing with misuse. 2015. viitattu 2.10.2016. saatavana: <http://www.npcc.police.uk/Publication/NPCC%20FOI/Operations/175%2015%20NPCC%20Response%20Att%2001%20of%2001%2026102015.pdf>

Office of the Inspector General: Audit of the Department of Justice's Use and Support of Unmanned Aircraft Systems. 2015.

Office of the Secretary of Defence: Unmanned aircraft systems roadmap 2005-2030. 2005. saatavana: https://fas.org/irp/program/collect/uav_roadmap2005.pdf. viitattu 6.7.2016

OPS M1-32. Perustelumuistio. 4.7.2016. saatavana: http://www.trafi.fi/filebank/a/1467976619/dbfa29c579c940f7e3c57d5ad2f8836f/22085-Perustelumuistio_lausunolle.pdf

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Kameravalvonnan yksityisyyden suoja ja henkilötietojen käsittely. 2011

Trafikstyrelsen: Future regulation of civil drones – report from an inter-ministerial working group. 2015. viitattu 28.9.2016. saatavana: <https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/05%20Luftfart/01%20Publikationer%20luftfart/Report%20on%20civil%20drones.pdf>

WP 29: Opinion 01/2015 on Privacy and Data Protection Issues relating to the Utilisation of Drones. 16.6.2015

WP 29: Opinion 4/2004 on the Processing of Personal Data by means of Video Surveillance. 11.2.2004

Oikeuskäytäntö

32200/96 and 32201/96, Commission decision of 14 January 1998

Boggs v. Merideth Case No. 3:16-cv-6-DJ

European Court of Human Rights (“ECtHR”), Costello-Roberts v. the United Kingdom, Judgment of 25 March 1993, no. 13134/87

European Court of Human Rights (“ECtHR”), Herbecq and the association “Ligue des droits de l'homme” v. Belgium, applications nos.

European Court of Human Rights (“ECtHR”), P.G. AND J.H. v. THE UNITED KINGDOM, Judgment of 25 September 2001, no. 44787/98

Förvaltningsrätt 2020-15

Frantisek Rynes v. Urad pro Ochranu osobnich udaju C-212/13

Kammarrätt 1369-15

Pirkanmaan käräjäoikeus R 14/4142

Tietosuojavaltuutetun päätös 1222/41/2013

Tietosuojavaltuutetun päätös 3183/03/2015

Säädökset

Air Navigation Order 2016 No. 765.

Aluevalvontalaki 755/2000.

Euroopan ihmisoikeussopimus. SopS 85-86/1998.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä niiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus), (EU) 2016/679.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yleisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta sekä neuvoston direktiivin 91/670/ETY, asetuksen N:o 1592/2002 ja direktiivin kumoamisesta, (EY) N:o 216/2008.

Euroopan Unionin perusoikeuskirja. 2012/ C 326/02.

Federal Aviation Administration Modernization and Reform Act of 2012

Henkilötietolaki 22.4.1999/53.

Kameraövervakningslag 2013: 460.

Määräys OPS M1-32.

Protection of Freedoms Act 2012: c 9.

Transportstyrelsen: Transportstyrelsens författningssamling.

Transportstyrelsen föreskrifter om obemannade luftfartyg (UAS). 2009.

U. S. Code: Title 49 -Transportation – Subtitle VII – Aviation Programs

Sanomalehtiartikkelit ja muut lähteet

Abrahamson, Håkan: Polisen beställer drönare av Saab. 13.1.2016.

Nyteknik. viitattu: 27.9.2016. saatavana:

<http://www.nyteknik.se/fordon/polisen-bestaller-dronare-av-saab-6342752>

Antonsson, Elin: Försvarsmaktens fjärrstyrda flygfarkoster övar på Gotland. 27.9.2016. Försvarsmakten. viitattu: 27.9.2016. saatavana: <http://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2016/09/forsvarsmaktens-fjarrstyrda-flygfarkoster-ovar-pa-gotland/>

Civil aviation authority: Apply for a permission to fly drones for commercial work. 2016. viitattu 29.9.2016. saatavana: <http://www.caa.co.uk/Commercial-industry/Aircraft/Unmanned-aircraft/Apply-for-a-permission-to-fly-drones-for-commercial-work/>

Civil aviation authority: First conviction for illegal use of an unmanned aircraft. 2016. viitattu 1.10.2016. saatavana: <http://www.caa.co.uk/News/First-conviction-for-illegal-use-of-an-unmanned-aircraft/>

Congressional Research Service. Domestic Drones and Privacy: A Primer. 30.3.2015. <http://fas.org/sgp/crs/misc/R43965.pdf>

Conte, Andrew: Drones With Facial Recognition Technology Will End Anonymity, Everywhere. Business Insider, 27 May 2013. <http://www.businessinsider.com/facial-recognition-technology-and-drones-2013-5>

Droneinsider: New EASA Drone Regulations – Threaten to Kill UK and European Drone Industry. 29.9.2016. viitattu 21.11.2016. Saatavana: <http://droneinsider.org/new-easa-drone-regulations-threaten-kill-uk-european-drone-industry/>

Datainspektionen: Kammarrätten - Ja, drönare omfattas av kameraövervakningslagen. viitattu: 26.9.2016. Saatavana: <http://www.datainspektionen.se/press/nyheter/2015/kammarratten-ja-dronare-omfattas-av-kameraovervakningslagen/>

David Barret: One surveillance camera for every 11 people in Britain, says CCTV survey. The Telegraph 10.6.2013. viitattu: 3.11.2016. Saatavana: <http://www.telegraph.co.uk/technology/10172298/One-surveillance-camera-for-every-11-people-in-Britain-says-CCTV-survey.html>

de Rechtspraak: Chilling effects. 2013. saatavana: <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Nieuwsbrief-GCE-rechtspraak-Europa-2013-11-november-commentaar.pdf> viitattu 4.11.2016

Edilex: Kännykkäkameralla talon sisälle kuvannut mies tuomittiin salakatselusta sakkoihin. 1.2.2016. viitattu 10.11.2016.

Eriksson Kjell: Det finns 100 000 drönare i Sverige. 28.9.2016.
Dronesweden. viitattu: 28.9.2016. saatavana:
<http://www.dronesweden.se/nyheter/det-finns-100-000-dronare-i-sverige/>

European Parliament: Civil drones in the European Union. Briefing.
1.10.2016. saatavana:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571305/EPRS_BRI\(2015\)571305_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571305/EPRS_BRI(2015)571305_EN.pdf). viitattu 6.7.2016.

European Parliament: New civil aviation safety rules. Briefing. 2016.
saatavana:
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573933/EPRS_BRI%282016%29573933_EN.pdf . viitattu 20.9.2016

Expressen: Polisen jagar drönare – med örnar. 16.2.2016. viitattu:
27.9.2016. saatavana: <http://www.expressen.se/allt-om-resor/flyg-1/polisen-jagar-dronare--med-ornar/>

Federal Aviation Administration.A: State and Local Regulation of
Unmanned Aircraft Systems (UAS) Fact Sheet. 17.12.2015.

Federal Aviation Administration.B: Registration and Marking Requirements
for Small Unmanned Aircraft.21.12.2015. saatavana:
http://www.faa.gov/news/updates/media/20151213_ifr.pdf

Greenberg, A. Hacker says he can hijack a 35\$ police drone a mile away.
3.2.2016. Viitattu: 7.9.2016. Saatavana:
<https://www.wired.com/2016/03/hacker-says-can-hijack-35k-police-drone-mile-away/>

Hirvelä, Päivi. Studia generalia luento - sananvapauden ja yksityisyyden
suojan välisestä punninnasta. 3.9.2014

Home Office: Sweeping reforms to restore british liberties. 2012. viitattu
2.10.2016. saatavana: <https://www.gov.uk/government/news/sweeping-reforms-to-restore-british-liberties>

Information Commissioners office: CCTV code of practice. 2015.viitattu
1.10.2016. saatavana: <https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1542/cctv-code-of-practice.pdf>

Jacob Gershman: Judge Dismisses Case Against ‘Drone Slayer’ Who Shot
Down Drone From Back Porch. The Wall Street Journal. 28.10.2015.
viitattu: 16.10.2016. saatavana: <http://blogs.wsj.com/law/2015/10/28/judge-dismisses-case-against-drone-slayer-who-shot-down-drone-from-back-porch/>

Kemppainen, Susanna: Poliisi ottaa kauko-ohjattavat lennokit avuksi kadonneiden etsintään. 5.8.2016. Kaleva. saatavana:
<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/poliisi-ottaa-kauko-ohjattavat-lennokit-avuksi-kadonneiden-etsintaan/734719/>

Kerkelä, Lasse & Viljamaa, Anne: Poliisi käyttänyt kauko-ohjattavia kuvauskoptereita piiritystilanteissa ja mielenosoituksissa – nyt se varautuu alamaailman lennokkeihin. Helsingin Sanomat. 12.9.2016. saatavana:
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1473644756814>

LFV: LFV drönarkarta. viitattu: 3.11.2016. saatavana:
<http://www.lfv.se/tjanster/informationstjanster/lfvs-dronarkarta>

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi: Ilmailu – Miehittämättömät ilma-alukset ja lennokit. saatavana:
http://www.trafi.fi/tietopalvelut/usein_kysyttya/ilmailu_-_miehittamattomat_ilma-alukset_ja_lennokit .viitattu 20.9.2016

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi: Miehittämätön ilmailu. saatavana:
http://www.trafi.fi/ilmailu/miehittamaton_ilmailu . viitattu 6.7.2016

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi: Säädökset. saatavana:
<http://www.trafi.fi/ilmailu/saadokset> . viitattu 20.9.2016

Maaseudun tulevaisuus. 30.3.2016. Nuori metsäyrittäjä uskoo ilmakuvausten tuovan töitä. Metsä 9.

Manninen, Kari: Ensimmäisenä Suomessa: lennokki etsii malmeja. Savon Sanomat. 24.8.2015. viitattu: 2.11.2016. saatavana:
<http://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Ensimm%C3%A4isen%C3%A4-Suomessa-lennokki-etsii-malmeja/537361>

Palmkvist, Joakim: Polisen sätter in drönare och mc-poliser i jakten på bilbrännarna. 17.8.2016. Sydsvenskan. Viitattu 27.9.2016. Saatavana:
<https://www.sydsvenskan.se/2016-08-17/polisen-tar-till-dronare-och-mc-poliser-i-jakten-pa-bilbrannarna>

Poliisihallitus ylikomisario Hätönen, Sami. sähköpostikeskustelu 19.9.2016.

RPAS Finland ry: jäsenet. viitattu 28.9.2016. saatavana:
<http://www.rpas.fi/esittely/jasenet>

Saarenpää, Ahti: Eduskunnan hallintovaliokunnalle – Pyydettyinä lausuntona valmisteilla olevan tietosuoja-asetuksen edistymistä koskevan valtioneuvoston kirjelmän - U-jatkokirje – johdosta asiassa esitän kunnioittaen seuraavaa: 3.6.2015. Saatavana:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2015-AK-5174.pdf>

Stanley, Jay: Drone ‘Nightmare Scenario’ Now Has A Name: ARGUS”, American Civil Liberties Union. 21.2.2013. viitattu 5.10.2016: saatavana: <https://www.aclu.org/blog/drone-nightmare-scenario-now-has-name-argus>

Syväkuru, Esa: Orbiter lensi Santahaminan taivaalla. Helsingin Sanomat. 9.9.2016.

The Economist: Unmanned Aircraft: The fly's a spy”. 1.11.2007 viitattu: 23.10.2016. Saatavana: <http://www.economist.com/node/10059596>

The Guardian: Skier Marcel Hirscher escapes injury as drone smashes behind him during race 23.12.2015. viitattu 7.10.2016. saatavana: <https://www.theguardian.com/sport/2015/dec/23/champion-skier-marcel-hirscher-has-near-miss-as-drone-falls-out-of-sky>

Toobin, Adam: Kentucky Drone Shooter Case May Let FAA Dictate Legal UAV Flight Heights - A lawsuit may start to define some boundaries. Inverse. 1.6.2016. viitattu: 17.10.2016. saatavana: <https://www.inverse.com/article/9924-kentucky-drone-shooter-case-may-let-faa-dictate-legal-uav-flight-heights>

van der Linden, Sander: How the Illusion of Being Observed Can Make You a Better Person - Even a poster with eyes on it changes how people behave. Scientific American. 3.5.2011. viitattu: 24.10.2016. saatavana: <https://www.scientificamerican.com/article/how-the-illusion-of-being-observed-can-make-you-better-person/>

Vanhempi konstaapeli Arvelin, Konsta. puhelinhaastattelu 10.9.2016.

Vuoripuro, Verna: Trafín asiantuntija: Kopterikameroita ei ole järkeä muuttaa luvanvaraisiksi – ”Kameralla voi tehdä pahaa maatasossakin. Helsingin Sanomat 23.10.2016 saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1477187745614>

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskohde

Miehittämätön ilma-alus eli drone¹ on ilma-alus, joka toimii nimensä mukaisesti, ilman ohjaamossa mukana olevaa ohjaajaa. Drone on yleensä varusteltu tiettyä tehtävää varten esimerkiksi valokuvaamiseen tai mittaamiseen. Miehitettömiä ilma-aluksia voidaan ohjata kauko-ohjaimella tai drone voi lentää autonomisesti eli ilman kauko-ohjausta. Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi erittelee miehittämättömiä ilma-aluksista lennokit, joita käytetään harrastus- tai urheilutarkoitukseen.²

Miehittämättömien ilma-alusten koko vaihtelee mikroskooppisen pienistä nano droneista lentokoneiden kokoisiin sotakäytössä oleviin droneihin joiden käyttötarkoituksena voi olla tiedustelu, maalinosoitus, valvonta ja jopa pommi-iskut.³ Miehitettömiä ilma-aluksia on käytetty jo toisesta maailmansodasta saakka sotilastoiminnassa. Miehitettömien ilma-alusten käyttöä sotilastoiminnassa verrattuna esimerkiksi miehitettyihin sotilaslentoihin on perusteltu kolmen D:n säännöllä (Dull & Dirty & Dangerous).⁴ Droneja käytettäessä ei ole samankaltaista ihmishengen menettämisen vaaraa kuten normaalissa sotilasilmailussa usein on.⁵

Teknologisen kehityksen⁶ ansiosta dronet ovat tulleet yhä suosittumaksi myös siviili- ja kaupallisissa käyttötarkoituksissa. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia ovat esimerkiksi maa- ja metsätalouden tarpeisiin tehdyt kartoitukset.⁷ Miehitettömän ilmailun merkitystä siviili-ilmailulle on vaikeaa arvioida tarkasti. On kuitenkin esitetty, että 10 vuoden kuluttua miehittämättömän ilmailun osuus Euroopan unionin sisäisestä siviili-ilmailun markkina-alueesta olisi 10 % eli vuosi tasolla noin 15 miljardia euroa. Lisäksi on esitetty, että vuoteen 2050 mennessä ”droneteollisuus”

¹ Tutkielmassa käytetään miehittämättömästä ilma-aluksesta nimitystä drone. Vieraskieliseltä vaikuttava nimitys on tekstin luettavuuden kannalta sujuvampi vaihtoehto kuin tavattoman pitkä sana: miehittämätön ilma-alus. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa Piia Nyström ja Laura Tarhonen ovat käyttäneet dronestä nimitystä lennokki, joka ei kuvaa riittävän hyvin dronen teknisiä ominaisuuksia.

² Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi.

³ Schlag 2013, 6.

⁴ Tylsää, likaista ja vaarallista työtä.

⁵ Office of the Secretary of Defense. 2005,1.

⁶ Esimerkiksi kevyiden materiaalien ja pienikokoisten tietokoneiden.

⁷ Maaseudun tulevaisuus. 30.3.2016.

loisi 150 000 uutta työpaikkaa Euroopan unionin alueella jakautuen valmistuksen, käytön ja muiden drone -teknologiaan liittyvien osa-alueiden kanssa.⁸

Kuluttajakäyttöön soveltuvien laitteiden hintataso on laskenut merkittävästi viimevuosina. Runsaalla tuhannella eurolla on saatavilla ominaisuuksiltaan ja kuvanlaadultaan ammattilaistasoisia droneja, joiden toimintaetäisyys on 2 kilometriä esteettömällä alueella ja jolla on mahdollista ottaa 12 megapikselin still-kuvia ja laadultaan 720 HD-tasoista videokuvaa⁹. Kyseessä on siis maailmanlaajuisesti merkittävä ilmiö, jolla on suuri merkitys myös tavallisen ihmisen arkeen esimerkiksi turvallisuuden ja yksityisyyden kannalta.

1.2 Tutkimustehtävä ja metodi

Dronet ovat verrattain uusi ja laajalti vaikuttava ilmiö lainsäädäntökentässä, minkä vuoksi tutkimustehtävänä on systematisoida juridinen toimintaympäristö, johon dronet ovat laskeutuneet. Tutkielman ulkopuolelle rajataan dronien sotilaskäyttö, joka kuuluu enemmälti kansainvälisen oikeuden alaan.

Tutkimusmetodi on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen, joka on voimassa olevan oikeuden sääntötutkimusta. Lainopin tehtävänä on oikeusnormien systematisointi ja tulkinta.¹⁰ Systematisoinnilla tarkoitetaan oikeudellisten käsitteiden konstruointia ja säännösten systematisointia niiden avulla. Tulkinnalla tarkoitetaan oikeussäännösten sisällön selvittämistä ja niiden mahdollista soveltamista.¹¹

Lainoppi voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen tarkastelutapaan. Sisäisellä tarkastelutavalla tarkoitetaan käytännön toimintaa, jossa sovelletaan oikeussääntöjä konkreettisiin tapahtumiin. Tällaista toimintatapaa edustavat esimerkiksi tuomari tai hallintovirkamies. Sisäisessä tarkastelutavassa huomio kohdistuu noudatettaviin sääntöihin. Järjestelmää voidaan tutkia myös ulkopuolelta. On kuitenkin otettava huomioon, että ulkoinen tarkastelutapa ei ole puhtaasti ulkopuolelta tapahtuvaa, koska tutkijan taustalla on käsityksiä ja asenteita. Toisaalta on hyväksi myös ymmärtää tilannetta, jotta voi ymmärtää tiettyjä toimintoja. Oikeustieteen harjoittaja on ikään kuin puolivälissä sisäistä ja ulkoista näkökulmaa, koska kiinnostus

⁸ European Parliament. 2015, 2.

⁹ DJI Phantom 3 Professional lisätietoja:

<https://www.verkkokauppa.com/fi/product/61000/gcqxm/DJI-Phantom-3-Professional-nelikopteri>

¹⁰ Aarnio 1989, 48.

¹¹ Aarnio 1978, 52.

kohdistuu voimassaolevaan oikeuteen, mutta ote ei ole samankaltainen kuin sisäisen toimijan.¹²

Tutkielman luvussa 3 pyritään luomaan jäsennelty kokonaisuus dronien juridisesta toimintaympäristöstä: lentämisen aikana sekä tiedonkeruun ja käsittelyn aikana. Lisäksi pyritään oikeuskäytännön avulla selvittämään lain soveltamiseen liittyviä ongelmia.

Oikeusdogmatiikan lisäksi on olemassa niin sanottu muu oikeustutkimus, johon kuuluu esimerkiksi oikeuspoliittinen tutkimus¹³. Oikeuspoliittisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jolla on pyrkimys tai vaikutusmahdollisuus oikeuspoliittiseen päätöksentekoon, suunnitteluun sekä lainvalmisteluun¹⁴. Oikeuspoliittista tutkimusta kutsutaan oikeuskirjallisuudessa de lege ferenda - tutkimukseksi¹⁵. Tutkielmassa tuodaan useissa kohdin esiin nykyisen lainsäädännön soveltamisen ongelmakohtia, joita lainsäätäjän tulisi ottaa huomioon. Lisäksi johtopäätöksissä tuodaan esiin parannusehdotus viranomaisten väliseen toimintaan.

1.3 Rakenne

Tutkielma jakautuu kuuteen lukuun, joista ensimmäinen on johdanto. Ensimmäisen luvun tarkoituksena on tutustuttaa lukija aiheeseen sekä esitellä tutkimustehtävä ja metodi. Toisella luvulla luodaan pohjaa tutkimalla yksityisyyden käsitettä sekä siihen liittyviä apukäsitteitä ja esittelemällä perus – ja ihmisoikeuksiin liittyvä tausta. Pääluvussa 3 esitellään dronien systematisoitu juridinen toimintaympäristö: dronen lentämisen aikana, henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn aikana sekä luodaan katsaus tulevaan säätelyyn. Kolmannen luvun lopussa käsitellään vielä kaupallinen käyttö sekä viranomaiskäyttö ja poliisin salainen tiedonhankinta.

Neljännessä luvussa esitellään Ruotsin, Iso-Britannian sekä Yhdysvaltojen droneihin liittyvä lainsäädännöllinen tilanne sekä viranomaisten erilaiset dronien käyttötavat. Viidennessä luvussa tuodaan kattavasti esiin ongelmakohtia liittyen dronien käyttöön, eettisiin ongelmiin ja lainvastaiseen käyttöön. Tutkielman päättää

¹² Aarnio 1989, 54-56.

¹³ Aarnio 1978, 55.

¹⁴ Ervasti 2011, 86.

¹⁵ ibid

johtopäätökset -luku, jossa kootaan yhteen systematisointi ja tuodaan esiin olennaisimpia ongelmakohtia sekä ehdotus viranomaisten toiminnan muuttamiseksi.

1.4 Valvonta

Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan valvonta: tarkkailuksi, silmälläpidoksi tai kontrolliksi. Ruotsin- ja englanninkieliset sanat *övervakning* ja *surveillance* kuvaavat valvontasanana olemusta hyvin. Surveillance sanan alkuperä on ranskankielessä *surveiller* verbissä. Surveiller verbi koostuu prepositiosta sur (päälle) ja veiller (valvoa)¹⁶. Ruotsinkielinen *övervakning* sisältää samaan tapaan över (päälle) *vakning* (valvoa) yhdistelmän.

Valvontaa tapahtuu etenkin arkipäivän rutiineissa, jolloin esimerkiksi vanhemmat valvovat lapsiaan, työnantajat työntekijöitä, poliisit julkisten paikkojen turvallisuutta tai vanginvartijat vankeja. Valvonnan käsitteeseen tarkemmin pureutuessa se voidaan ymmärtää henkilöön, henkilön ominaisuuksiin, dataan tai esineisiin liittyvää huomiona, jonka tarkoituksena on vaikuttaminen, hallinta tai kontrolli.¹⁷

Totaalista valvontaa edustaa Jeremy Benthamin vuonna 1787 ideoima vankila nimeltään Panopticon, jossa yksi vartija pystyisi valvomaan vankeja vartiotornista käsin. Benthamin visiossa sellit oli aseteltu nii, että vartiotornista oli suora näköyhteys vankeihin. Panopticonin tehokkuus perustuu siihen, että vangit eivät voi tietää, milloin heitä todellisuudessa valvotaan ja heille muodostuu mielikuva siitä, että he ovat valvonnan kohteena koko ajan.¹⁸

George Orwell esitti teoksessaan vuonna 1984 hieman modernimman version Panopticonista. Vuonna 1949 ilmestynyt kirja sijoittuu dystopiaan¹⁹, jossa maan johtohahmo Isoveli valvoo kansalaisia. Kirjassa valvontaa suoritettiin esimerkiksi huoneistoihin sijoitettujen teleruutujen avulla, jotka olivat samaan aikaan sekä vastaanottimia ja lähettäjiä. Teleruuduista lähetettiin puolueen tuottamaa propagandaa ja samalla huoneistoa pystyttiin tarkkailemaan, kuitenkin niin, että asunnossa oleva ei tiennyt, milloin häntä tarkkailtiin.²⁰ Orwellin luomassa maailmassa ajatuspoliisi pystyi valvomaan ihmisiä niin, että he elivät siinä tunteessa,

¹⁶ Oxford English dictionary.

¹⁷ Lyon 2009, 2.

¹⁸ Bentham / Mozovic 1995.

¹⁹ Synkkä kuvitelma tulevaisuudesta

²⁰ Orwell 1949, 12.

että heidän: ”jokaista ääntään salakuunneltiin ja heidän jokaista liikettään tarkkailtiin ulkopuolelta, muulloin paitsi pimeän aikaan.”²¹

Myös oikeuskirjallisuudessa on ilmaistu huoli valvontayhteiskunnan synnystä. Suomalaisen oikeusinformatiikan oppi-isän Ahti Saarenpään (2002, 337) näkemyksen mukaan elämme eräänlaisessa ”dystopiassa” parasta aikaa: ”Teknologian kehitys, uusi informaatioinfrastruktuuri ja digitaalisuus luovat entistä parempia mahdollisuuksia valvonnan yhteiskunnan, uuden yksilön luotettavaan tunnistamiseen ja valvontaan tukeutuvan hallintovaltion syntyyn. Sitä uhkakuvien ja riskeihin vedoten puolustettaessa ja sitä ihmisten perusoikeuksiin vedoten vastustettaessa yksityisyys on välttämätön oikeudellinen peruskäsite ja periaate.”

Valtion suorittama valvonta demokraattisessa oikeusvaltiossa, jossa viranomaisten toimintaa ohjataan lailla, ei ole ainoa ongelma. Kaupalliset yhtiöt valvovat kuluttajia monin eri tavoin. Nykyisessä informaatioyhteiskunnassa henkilöistä kerätty tieto on strateginen väline yritykselle, mutta usein myös kauppatavaraa. Esimerkiksi henkilöiden ostokäyttäytymisestä saadaan tietoja luotto- ja kanta-asiakaskorttien avulla. Nykyisin ihmisten jokapäiväiset toiminnot ovat jäljitettävissä olevia, tallennettuja ja niitä voidaan käyttää useisiin eri tarkoituksiin.

Aikaisemmin erillisten järjestelmien²² vaiheittainen digitaalinen konvergenssi luo tehokkaan verkoston, jolla voidaan valvoa yksilöitä. Valvonta on nykyään sosiaalisesti tasa-arvoista eikä kohdistu enää tiettyihin ihmisryhmiin. Nykyhetken yhteiskuntaa voidaan myös kuvata kontrollin yhteiskunnaksi, johon liittyvät kamerat, PIN-koodit, viivakoodit sekä RFID-sirut, jotka ohjaavat ihmisten käytöstä määrittelemällä ne tilanteet, jotka ovat meille avoimia tai suljettuja.²³

²¹ Orwell 1949, 13.

²² Terveystiedot, vakuutus tiedot, luottotiedot

²³ Lyon 2009, 8-9.

1.5 Oikeusinformatiikka

Oikeusinformatiikka on vakiinnuttanut asemansa kansainvälisenä oikeustieteellisenä tutkimusalana. Oikeusinformatiikan opetus ja tutkimus keskittyvät oikeuden ja tietotekniikan sekä oikeuden ja informaation välisiin suhteisiin sekä niiden yhteydessä ilmeneviin oikeudellisiin sääntely- ja tulkintakysymyksiin. Verkottuneen ja digitaalisen yhteiskunnan vuoksi oikeusinformatiikasta on muodostumassa yksi merkittävimmistä oikeudenaloista. Oikeusinformatiikan merkitystä korostaa valtion muutos kohti eurooppalaista oikeusvaltiota.²⁴

Oikeusinformatiikka on verrattain nuorehko oikeudenala, joka on muuttanut, ja muuttaa yhä edelleen oikeustieteen perinteistä systematiikkaa sitä laajentaen. Sen kehitysvaiheet liittyvät teknologiaan ja yhteiskunnan muutoksiin ja näin ollen muuttaa oikeustiedettä sisältäpäin.²⁵ Oikeusinformatiikan alkuhetkiin vaikutti tietokoneiden, sodankäynnin ulkopuolella tapahtuva käyttöönotto sekä uusien toimintatapojen juridinen arviointi. Oikeusinformatiikka on kehittynyt viimeisen seitsemänkymmenen vuoden aikana käsi kädessä tietotekniikan ohella.²⁶

Oikeusinformatiikka jakautuu yleiseen ja erityiseen osaan. Yleinen osa keskittyy etenkin verkkoyhteiskunnan oikeudelliseen kehittymiseen, informaatioinfrastruktuurin ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen. Kyseessä on muuttuvan yhteiskunnan ja ihmisen oikeuksien välisen suhteen arviointi. Yleisen osan laajuuden vuoksi aiheisiin liittyvät läheisesti myös oikeusteoria, oikeuslingvistiikka ja oikeussosiologia. Oikeusinformatiikan erityinen osa jakautuu neljään osaan²⁷:

- Oikeudellinen tietojenkäsittely
- Oikeudellisen informaation tutkimus
- Informaatio-oikeus
- Tietotekniikkaoikeus

²⁴ Saarenpää 2016, 67.

²⁵ Saarenpää 2016, 74.

²⁶ Saarenpää 2016, 91-92.

²⁷ Saarenpää 2016, 131.

Tutkielman liittymäkohta oikeusinformatiikkaan on informaatio-oikeudellinen. Informaatio-oikeus tarkoittaa oikeudenalaa, jossa keskitytään esimerkiksi informaation suojaamisen, käsittelyn ja välittämisen oikeudelliseen sääntelyyn sekä sääntelytarpeisiin. Ominaisuuksiensa vuoksi informaatio-oikeus on toiminnallisesti määräytyvä ja käytännönläheinen oikeudenala.²⁸

²⁸ Korhonen 2003, 29.

2 Sääntelyn lähtökohdat

2.1 Yksityisyys, yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja

Yksityisyys (privacy) on ajatusmallina ja oikeudellisen suojan kohteena vanha, mutta sen oikeudellisen käsitteen historia on melko lyhyt. Käsite on peräisin 1800-luvun lopun yhdysvaltalaisesta oikeustieteestä ja siihen liittyvästä oikeuskäytännöstä. Suomalaiseen lainsäädäntöön yksityisyys omaksuttiin henkilötietolakia edeltäneen henkilörekisterilain säätämisen yhteydessä.²⁹ Yksityisyyden rinnalla "kilvoittelee" Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukainen käsite: yksityiselämän suoja³⁰, joka on mainittu perustuslaissamme. Useissa laeissa³¹ yksityisyys on kuitenkin otettu käyttöön yleiskäsitteenä ja sen käyttö on lainsäädännössä lisääntynyt.³²

Yksityisyyden merkitys on yhä korkeammassa arvossa nyky-yhteiskunnassa, koska teknologian kehittyessä ja tietotekniikan käytön lisääntyessä kasvaa myös yksityisyyden loukkaamisen uudet mahdollisuudet ja riskit.³³ Yksityisyyden osatekijöiksi voidaan katsoa kuuluvan: yksityiselämän suoja, viestinnän luottamuksellisuus ja henkilötietojen suoja, joka on eurooppalaisella perusoikeustasolla eriytynyt jo omaksi perusoikeudekseen.³⁴

Yksityisyyttä ei ole käsitteenä määritelty tarkkarajaisesti, koska aihetta voidaan lähestyä oikeustieteessä eri asiakokonaisuuksittain. Tarkkarajainen yksityisyyden määrittely vanhentuisi auttamattoman nopeasti käsitteen laaja-alaisuuden vuoksi.³⁵

Saarenpään (2012, 241) mukaan: "Riittävää onkin luonnehtia yksityisyys oikeudeksemme olla yksin suhteessa muihin yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan sekä oikeudeksemme päättää ensisijaisesti

²⁹ HE 49/1986 vp, 21.

³⁰ On kuitenkin muistettava pitää erillään käsitteet yksityisyys ja yksityiselämän suoja eikä käyttää niitä rinnasteisina käsitteinä.

³¹ Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004), luottotietolaki (527/2007), lastensuojelulaki (417/2007), rikoslaki (39/1889).

³² Saarenpää 2012 b 240.

³³ Saarenpää 2012 b 310.

³⁴ Saarenpää 2012 b 240.

³⁵ Saarenpää 2012.b 311. Vrt. Soloven (2008, 11) määritelmää: Privacy, however, is a concept in disarray. Nobody can articulate what it means. Currently, privacy is a sweeping concept, encompassing (among other things) freedom of thought, control over one's body, solitude in one's home, control over personal information, freedom from surveillance, protection of one's reputation, and protection from searches and interrogations.

itse siitä, missä määrin ja millä tavoin ja millä hinnalla paljastamme yksityisyyttämme muille. "

Yksityisyyden käsitteen epämääräisyyden vuoksi yksityisyyttä voidaan tarkastella osa-alueittain, jolloin voidaan paremmin kiinnittää huomiota niihin tilanteisiin, joissa on vaara yksityisyyden loukkaamiseen. Yksityisyyteen sisältyy Saarenpään (2012, 311-318) mukaan seuraavat kymmenen itsemääräämisoikeuteen keskeisesti liittyvää osa-aluetta:

1. Fyysinen yksityisyys	6. Yksityisyys henkilötietojen käsittelyssä
2. Alueellinen yksityisyys	7. Tiedollinen omistusoikeus
3. Sosiaalinen yksityisyys	8. Oikeus tulla arvioituksi oikeassa valossa
4. Mediayksityisyys	9. Potilasyksityisyys
5. Anonymiteetti	10. Viestintäyksityisyys

Tutkielman aihealueeseen liittyy tiedon keräämisen ja käsittelyn elinkaareen kuuluvia yksityisyyden osa-alueita, joita ovat etenkin: alueellinen yksityisyys, sosiaalinen yksityisyys ja yksityisyys henkilötietojen käsittelyssä. Alueellinen yksityisyys eli oikeus olla kotirauhan piirissä yksin ilman valvontaa tai häirintää liittyy lähinnä siihen mahdollisuuteen, että viranomaiset tai yksityiset tahot ohjaavat dronen kotirauhan suojaamaan paikkaan. Sosiaalisella yksityisyydellä suojataan yksityisyyttä julkisella paikalla tapahtuvalta valvonnalta ja tarkkailulta. Julkisella paikalla tapahtuva tarkkailu muodostaa oikeusongelmia, kun otetaan huomioon oikeuden ja etiikan väliset jännitteet. Esimerkiksi sananvapauden puitteissa voidaan sallia monenlaista raportointia, joka on eettisellä tasolla arveluttavaa. Lisäksi yksi tärkeimmistä yksityisyyden osa-alueista on yksityisyys henkilötietojen käsittelyssä, jota suojataan jo omana perusoikeutenaan sekä henkilötietodirektiivin tasolla.³⁶

³⁶ Saarenpää 2012 b 310.

Yksityiselämän suoja määritellään yksilön oikeudeksi yksityiselämäänsä ilman viranomaisten tai muiden mielivaltaista ja aiheetonta puuttumista siihen. Yksityiselämä -käsitteen sisällön määrittelemisen on myös haasteellista.³⁷

Hallituksen perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamista koskevan esityksen perustelujen mukaan (HE 309/1993 vp, s. 53) yksityiselämään: ”kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan.” Lisäksi yksityiselämän käsite voidaan tulkita yleiskäsitteenä, joka koskee henkilön yksityistä piiriä.³⁸

Yksityisyyden suojaan liittyy läheisesti myös henkilötietojen suoja, jossa tietosuojalainsäädännön avulla pyritään suojaamaan yksilön perusoikeuksia. Tietosuojalainsäädännön avulla pyritään turvaamaan luonnollisia henkilöitä ja heidän oikeuksiaan eikä ainoastaan tietoa. Henkilötietojen suojalle on tarvetta silloin kun jokin henkilötieto, tieto josta yksilön voidaan tunnistaa, on kiinnitettynä jollekin alustalle.³⁹

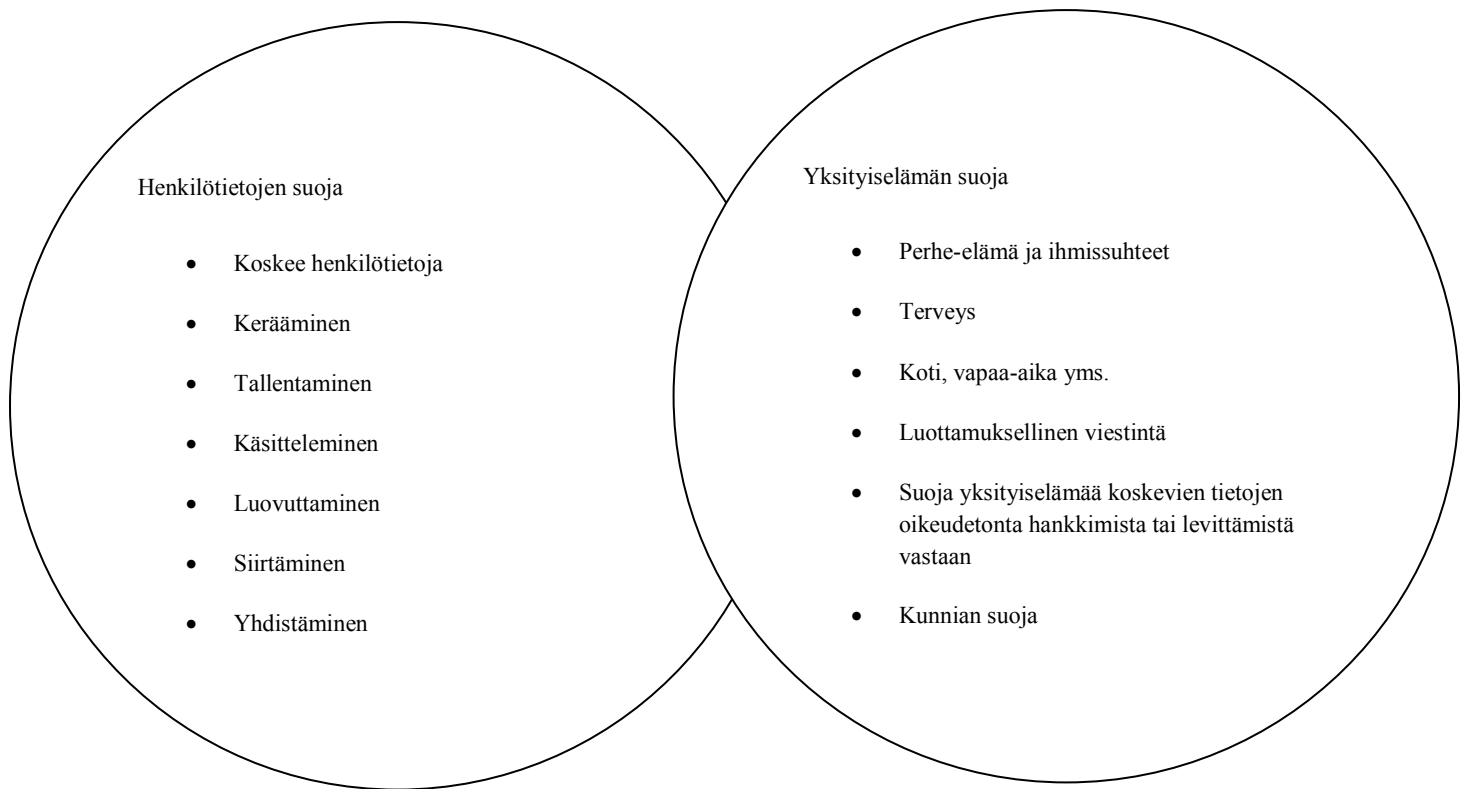
Yksityisyyden ja henkilötietojen suojan määrittelystä on todettu, että ne ovat osittain päällekkäisiä ja yhteydessä toisiinsa, mutta eivät selkeästi erotettavissa. Yksityisyyden suoja henkilötietoja käsiteltäessä muodostuu myös muista perusoikeuksista, joita ovat oikeus yhdenvertaiseen kohteluun, kunniaan, oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, oikeus ihmisarvoiseen kohteluun, yhdenvertaisuus, oikeus turvallisuuteen ja syrjinnän kieltä sekä oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.⁴⁰ Dronella on mahdollista toteuttaa näitä molempia oikeuksia loukkaavia toimia. Yksityiselämän suojaan voidaan loukata fyysisesti esimerkiksi dronella kuvattaessa kotirauhan suojaamalla alueella. Henkilötietojen suojaan voidaan dronea käyttämällä tunkeutua henkilötietoja kerätessä sekä myöhemmin niitä käsiteltäessä.

³⁷ HE 184/1999 vp, 5.

³⁸ HE 309/1993 vp, 52 -53.

³⁹ Saarenpää 2012b 319-323.

⁴⁰ HE 96/1998 s.5.

Kuvio.1. Pitkänen 2013,24

2.2 Perus- ja ihmisoikeudet

Perus- ja ihmisoikeuksia turvataan Suomessa kolmella tasolla. Ensinnä perusoikeuksia turvataan kansallisen perustuslain tasolla, joka sisältää kattavasti kansalais- ja poliittisia oikeuksia (KP-oikeudet) sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia (TSS -oikeudet). Perustuslaki sisältää myös lakiviittauksia, joilla säädellään tarkemmin esimerkiksi henkilötietojen suojasta, oikeusturvasta ja hyvästä hallinnosta. Kotimaista perusoikeusjärjestelmää täydentävät kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joita on laadittu Yhdistyneissä kansakunnissa (YK), Euroopan neuvostossa tai kansainvälisessä työjärjestössä (ILO). Kolmannen suojajärjestelmän perus- ja ihmisoikeuksille tarjoaa Euroopan Unionin (EU) oikeus.

41

⁴¹ Ojanen 2015, 7.

2.2.1 Perustuslaki

Perustuslailla turvataan jokaiselle kuuluvia oikeuksia: perusoikeuksia. Ainoastaan perustavanlaatuiset ja erityisen tärkeät oikeudet voivat olla perusoikeuksia. Perusoikeuksille tyypillistä on niiden perustuslainsäätämisyjärjestyksestä johtuva erityinen pysyvyys. Perusoikeuksilla on myös korotettu muodollinen lainvoima, koska perusoikeuksia voidaan muuttaa tai poiketa ainoastaan vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä.⁴² Normihierarkian alemmilla tasoilla ovat eduskunnan lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksymät lait, valtioneuvoston, presidentin tai ministeriön asetukset sekä viranomaissäädökset.⁴³

Perusoikeuksia tulkittaessa tulee huomioida, että perusoikeudet muodostavat kokonaisuuden. Yhtä perusoikeutta tarkasteltaessa on otettava huomioon siihen vaikuttavat muut oikeudet ja mahdollisessa konfliktitilanteessa niiden eri jännitteet ja soveltamisala.⁴⁴ Perusoikeudet ovat luonteensa vuoksi sellaisia, että niitä ei voi absoluuttisesti toteuttaa ilman, että perusoikeudet eivät rajoittaisi toisiaan. Perusoikeuksista esimerkiksi yksityisyyden suoja ja sananvapaus saattavat olla ristiriidassa keskenään. Punninta perusoikeuksien välillä jää viimesijaisena tuomioistuimen tehtäväksi.

Perusoikeuksien ytimeen kuuluu ihmisarvon loukkaamattomuus, joka kuuluu valtiosäännön taustalla oleviin perustavanlaatuisiin arvoihin, mutta sillä saattaa olla myös oikeudellista merkitystä tilanteesta riippuen. Ihmisarvon loukkaamattomuuden katsotaan olevan oikeusjärjestyksestä ja valtion tahdosta riippumaton.⁴⁵ Perusoikeuksien keskeistä asemaa on korostettu Suomen perustuslaissa, jo vanhan valtiosäännön aikaan. Perusoikeuksien keskiöön kuuluu yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen (HE 309/1993, 42): ”Oikeuksien käytön perustana oleva yksilön itsemääräämisoikeus eli vapaus määrätä itsestään ja toimistaan.”

⁴² Hallberg 2011 I.1 Perusoikeusjärjestelmä.

⁴³ Saraviita 2011, 35.

⁴⁴ Pitkänen 2013, 16.

⁴⁵ HE 309/1993, 42.

Itsemääräämisoikeutta ei ole eroteltu omaksi perusoikeudekseen eikä sitä nimenomaisesti mainita perustuslaissa. Itsemääräämisoikeus toteutuu muiden perusoikeuksien kautta ja se toimii osaltaan niiden perustana⁴⁶. Itsemääräämisoikeudella on kiinteä yhteys esimerkiksi perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaan, joka osaltaan turvaa henkilön itsemääräämisoikeutta, koska yksityiselämä ei rajoitu pelkästään henkilön oman yksityisyyden piiriin ja ruumiilliseen itsemääräämisoikeuteen, vaan siihen kytkeytyy myös henkilön päätösvalta suhteistaan ympäristöön ja muihin ihmisiin.⁴⁷

Itsemääräämisoikeutta 10 §:n lisäksi toteuttaa perustuslain 7 §:n oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, jolla suojataan fyysisen vapauden lisäksi henkilön itsemääräämisoikeutta ja päätäntävaltaa. Myös muiden vapausoikeuksien⁴⁸ taustalla on henkilön itsemääräämisoikeus.⁴⁹

Perustuslain 7 §:n suojattavia oikeuksia voidaan kuvata yleiskäsitteellä henkilökohtainen koskemattomuus.⁵⁰ Oikeus turvallisuuteen tuli perustuslain 7 §:n osaksi vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa.⁵¹ Turvallisuuden perusoikeuden taustalla ovat kansainväliset ihmisoikeusyleissopimukset. Oikeudella henkilökohtaiseen turvallisuuteen korostetaan (HE 309/1993 vp, s.47): ”julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta, olivatpa niiden tekijät julkisen vallan käyttäjiä tai yksityisiä tahoja”.

Oikeus turvallisuuteen on jatkuvassa kollisiossa perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaan sekä 12 §:n sananvapauden kanssa. Viranomaisten toimivaltaa on laajennettu lainsäädännöllä kajoamaan henkilöiden kotirauhan piiriin, fyysiseen koskemattomuuteen ja viestinnän salaisuuteen. Toimivallan laajentamista on perusteltu perustuslain 7 §:n 1 momentin oikeudella turvallisuuteen. Turvallisuuden perusoikeutta vahvistaa vielä perustuslain 22 §:n mukainen julkisen vallan

⁴⁶ *ibid.*

⁴⁷ Neuvonen 2014, 37.

⁴⁸ Sananvapaus, uskonnon- ja omantunnonvapaus, kokoontumisvapaus ja yhdistymisvapaus.

⁴⁹ Neuvonen 2014, 37.

⁵⁰ Hallberg ym. 2011,

⁵¹ Saraviita 2011, 157.

velvollisuus turvata perusoikeuksia.⁵² Viranomaisten toimintaan sekä aihepiiriin liittyy myös oleellisesti perustuslain 2 §:n kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate, jonka 3:n momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin.

Perusoikeuksien kollisiosta syntyy eräänlainen itseään toteuttava kehä, jota Saraviita (2011, 159) kuvaa seuraavasti: ” Kun julkisella vallalla on perusoikeuksien yleinen turvaamisvelvoite ja ihmisten turvallisuus on luonnehdittu perusoikeudeksi, viranomaisten toimivaltuuksista rajoittaa turvallisuusriskin aiheuttavien ihmisten vapautta, yksityisyyden suojaa, kotirahaa ja fyysistä koskemattomuutta laajennetuin viranomaisvaltuuksin voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.”

Yleisen turvallisuuden ja yksityisyyden aiheuttamat perusoikeuksien väliset jännitteet aiheuttavat erilaisia kollisiotilanteita, joita saattaa aiheutua myös dronien viranomaiskäytöstä. Dronien käytöllä puututaan etenkin perustuslain 10§:n suojaamiin oikeuksiin, joita tarkastellaan seuraavaksi hieman tarkemmin:

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Valtiosääntöoikeudelliselta kannalta yksityisyyden suoja ja yksityiselämän suoja - käsitteiden erittely ei ole tarkoituksenmukaista, koska yksityisyyden suojaan sisältyy

⁵² Saraviita 2011,158-159.

useita elementtejä, joita sisältyy perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaksi nimettyyn pykälään.⁵³

Perustuslain 10 § sisältää useita normeja, joilla turvataan, rajoitetaan ja asetetaan velvollisuuksia edistää yksityisyyden suojaan kuuluvia oikeuksia. Ensiksi mainittu: yksityiselämä on turvattu, tarkoittaa hallituksen esityksen mukaan sitä, että yksilö voi elää elämäänsä ilman muiden ulkopuolisten tahojen puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Yksityiselämän suojaa voidaan hahmottaa oikeudeksi määrätä itsestään ja ruumiistaan sekä vapaudeksi solmia suhteita muiden ihmisten kanssa. Yksityiselämän suojaan sisältyvä itsemääräämisoikeus tarkoittaa pykälässä mainittuja oikeuksia eli oikeuksia omiin tietoihin, perhe-elämään, yksityiselämään, luottamukselliseen viestintään ja oikeuteen, tiettyyn rajaan saakka, päättää siitä mitä tietoja itsestään paljastaa.⁵⁴

Toinen pykälässä suojattava elementti on kunnia. Kunniaa on oikeutena suojattu jo antiikin ajoista lähtien. Kunnian suojaaminen liittyy ihmisarvoon ja sillä toteutetaan yksityisyyden suoja kokonaisuudessaan. Tähän olennaisesti liittyy yksilön oikeus tulla arvioiduksi oikeiden tietojen perusteella. Kunnian suoja saattaa rajoittaa joukkoviestimiä ja yksityishenkilöiden sananvapautta. Kolmas suojan kohde on kotirauha. Kotirauhan suojan ala on jatkuvassa muutostilassa, koska jo vanhan perustuslain aikana kotirauhan ala tulkittiin laajemmaksi kuin pelkkä henkilön asunto. Kotirauhan katsotaan suojaavan kaikki asumiseen käytettävät tilat, joiden määritelmä saattaa laajentua oikeuskäytännön myötä.⁵⁵

Perustuslain 10 §:n 1 momentin viimeinen virke sisältää sääntelyvarauksen henkilötietojen tarkemmasta säätämisestä lailla. Henkilötietojen suoja käytännössä muodostaa varsin teknisen ja kapea-alaisen kokonaisuuden, joten sen muodostama perusoikeus toteutuu paremmin yksityiselämän suojan rinnalla. Perustuslain 10 §:n 2 momentti suoja luottamuksellista viestintää⁵⁶, jolla turvataan myös yksityiselämän suoja. Perusoikeusajattelun mukaisesti valtion olisi vältettävä perusoikeuksien loukkaamista ja toiminnallaan turvattava perusoikeuksien toteutumista. Pykälän

⁵³ Neuvonen 2014, 36.

⁵⁴ Neuvonen 2014, 37-38.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Luottamuksellisena viestinä suojataan viestin sisältöä, osapuolia sekä tietoja viestinnän tapahtumisesta.

viimeisessä momentissa määritellään perusteet, joilla voidaan laintasoisesti rajoittaa yksityisyyden suojaa.⁵⁷

2.2.2 Yhdistyneiden kansakuntien kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus eli KP-sopimus

Suomi liittyi Yhdistyneiden kansakuntien jäseneksi vuonna 1955 ja kaksikymmentäyksi vuotta myöhemmin vuonna 1976 tuli Suomessa voimaan KP-sopimus, joka saatettiin voimaan lailla ja asetuksella.⁵⁸ KP-sopimuksen 17 artikla kieltää laittomasti tai mielivaltaisesti puuttumasta kirjeenvaihtoon, yksityiselämään, kotiin tai perheeseen. Artiklassa ei Euroopan ihmisoikeussopimuksen tavoin määritellä niitä keinoja, joilla näitä oikeuksia voidaan rajoittaa.

2.2.3 Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan neuvoston on katsottu olevan Euroopan tärkein ihmisoikeusjärjestö. Suomi on voimaansaattanut ja ratifioinut Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukset, joista keskeisimpänä pidetään Euroopan ihmisoikeussopimusta vuodelta 1950. Suomi liittyi tähän ihmisoikeussopimukseen vuonna 1990.⁵⁹ Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT), joka käsittelee ihmisoikeusloukkauksiin kohdistuvia valituksia.⁶⁰

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia kotiinsa, yksityis- ja perhe-elämäänsä sekä kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.⁶¹ Yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa luetellut suojattavat alueet eivät enää vastaa nykykäsitystä yksityiselämän suojasta. Oikeuskäytäntö on laajentanut esimerkiksi kodin käsitettä koskemaan hotellihuoneita, vierasmajoja ja ammattikäytössä olevia tiloja.⁶² Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole erikseen mainittu henkilötietojen suojaa. 1950-luvulla henkilötietojen suojan merkitys ei ole

⁵⁷ Neuvonen 2014, 37-38.

⁵⁸ Ihmisoikeusliitto 2002, 15-16.

⁵⁹ Ojanen 2015, 74-75.

⁶⁰ Ojanen 2015, 81.

⁶¹ Euroopan ihmisoikeussopimus, 8 artikla.

⁶² European Commission A 2014, 55.

ollut samalla tasolla kuin nykyisin. Oikeuskäytännöllä on kuitenkin onnistuttu laajentamaan yksityiselämän käsitettä koskemaan myös henkilötietojen suojaa.⁶³

Artiklan toinen momentti sisältää edellytykset siihen, milloin näihin oikeuksiin voidaan puuttua. Ensinnä puuttumisesta 8 artiklan 1 momentin suojaan tulee olla säädetty laissa, lisäksi sillä tulee olla laillinen tarkoitus esimerkiksi rikollisuuden estäminen, ja kolmanneksi puuttumisen tulee olla välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Suomen perustuslaki sisältää myös ensimmäisen edellytyksen kaltaisen vaatimuksen (PL:n 10§ 1 momentti). Puuttumisperusteiden kolmas/viimeinen kohta: ”demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä” on ihmisoikeussopimuksen olennaisin vaatimus. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä edellä mainittu vaatimus on jaettu kolmen näkökulmaan:

1. puuttumisen pakottava yhteiskunnallinen tarve,
2. puuttumisen oikeasuhtaisuus suhteessa päämäärään ja
3. näyttöön perustuva tieto, että toimenpiteet eivät mene pidemmälle kuin tavoitteiden saavuttaminen vaatii.⁶⁴

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla on varsin monitahoinen ja sisältää positiivisia ja negatiivisia velvoitteita. Negatiiviset velvoitteet käyvät esiin 8 artiklan sanamuodosta ja positiiviset velvoitteet tulevat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Käytännössä negatiivinen velvoite estää valtiota puuttumasta henkilön yksityiselämään, jollei 8 artiklan 2 momentin ehdot⁶⁵ täyty, kun taas positiivisen velvoitteen mukaan valtion tulee erinäisin toimenpitein varmistaa henkilöiden yksityiselämän suoja. Positiivisilla velvoitteilla muutetaan valtioiden toimintatapaa aktiiviseksi ja ihmisoikeuksia suojaavaksi. Ihmisoikeustuomioistuimella on toimivalta tuomita vain valtioiden ihmisoikeusrikkomuksista. Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan on katsottu sisältävän horisontaalivaikutuksen, minkä vuoksi sillä on suora oikeusvaikutus kansalliseen

⁶³ European Court of Human Rights (“ECtHR”), Costello-Roberts v. the United Kingdom, Judgment of 25. March 1993, no. 13134/87, para. 36.: private life is a broad concept which is incapable of exhaustive definition.

⁶⁴ Tietosuojavaltuutettu, Dnro 3181/03/2015.

⁶⁵ Oikeus puuttumiseen on säädetty laissa, laillinen tarkoitus ja puuttumisen välttämättömyys demokraattisessa yhteiskunnassa.

oikeusjärjestykseen, mutta yksityisten henkilöiden tai yhtiöiden erimielisyydet ratkaistaan ihmisoikeustuomioistuimen sijasta kansallisessa tuomioistuimessa.⁶⁶

2.2.4 Euroopan unionin perusoikeuskirja

Lissabonin sopimuksella muutettiin kahta EU:n perussopimusta: Euroopan unionista tehtyä sopimusta (SEU) ja Euroopan yhteisön perustamissopimusta (SEUT). Vuonna 2009 voimaan tulleella Lissabonin sopimuksella muutettiin aikaisemmin ainoastaan julistuksen tasoista EU:n perusoikeuskirjaa oikeudellisesti sitovaksi. Lissabonin sopimuksella vahvistettiin perus- ja ihmisoikeuksien asemaa, jolloin niiden suojaamisesta on tullut yhä selkeämmin unionin päämäärä.⁶⁷

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa mainitut oikeudet vastaavat ihmisoikeussopimuksissa taattuja oikeuksia ja niiden merkitys on sama. Unionia ei kuitenkaan estetä sääntelemästä ihmisoikeussopimuksia laajemmasta suojasta.⁶⁸ Perusoikeuskirjan 7 artikla yksityis- ja perhe-elämän kunnioituksesta vastaa siis ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

Perusoikeuskirjassa henkilötietojen suoja on eriytetty omaksi perusoikeudekseen. Perusoikeuskirjan 8 artiklassa säädetään henkilötietojen suojasta ja niiden asianmukaisesta käsittelystä ja tarkoitussidonnaisuudesta sekä siitä, että jokaisella on oikeus tutustua itseään kohdistuviin tietoihin. Artiklan kolmannen momentin mukaan riippumaton viranomainen valvoo sääntöjen noudattamista.⁶⁹

⁶⁶ European Commission A 2014, 57-58.

⁶⁷ Ojanen 2015, 98.

⁶⁸ Euroopan Unionin perusoikeuskirja.

⁶⁹ Euroopan Unionin perusoikeuskirja.

3 Dronien käyttöön liittyvä lainsäädäntö

Juridisen viitekehyksen rakentaminen alkaa lentämisen aikana noudatettavasta lainsäädännöstä, jossa esitellään lähtökohdat dronien käytölle ilmailulainsäädännön ja viranomaisohjeiden perusteella. On otettava huomioon, että dronea voidaan lennättää ilman kameraa tai kamera voi olla pois päältä. Tällaisessa tilanteessa dronen käyttöön soveltuu vain seuraavaksi esiteltävä ilmailulainsäädäntö. Kameralla tai muulla sensoriteknikalla varustettua dronea käytettäessä tulee mahdollisesti sovellettavaksi myös henkilötietolaki, jolloin sääntely on erilainen yksityiskäytössä, kuin kaupallisissa tarkoituksissa. Tämän vuoksi kaupallinen käyttö ja viranomaiskäyttö on jaoteltu eri otsikoihin.

3.1 Lennättämisen lainsäädäntö

Ilmailun kansainvälisen luonteen vuoksi ovat valtioiden väliset yhteiset säännöt ja sopimukset tarpeellisia. Ylikansallisella tasolla toimii erilaisia ilmailualan järjestöjä, joiden kautta annetaan yhteisiä ilmailunormeja sekä harjoitetaan kansainvälistä yhteistyötä. Suomessa ilmailuviranomaisena toimii liikenteen turvallisuusvirasto (Trafi), jonka yhteistyötahoja ovat muun muassa kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö ICAO, joka antaa kansainväliselle lentoliikenteelle suosituksia ja asettaa minimistandardit. Euroopan unionin yhteinen ilmailuviranomainen on EASA eli Euroopan lentoturvallisuusvirasto, jonka tavoitteena on yhdenmukaisen ja korkean turvallisuustason luominen ja ylläpito. Kansallinen ilmailulainsäädäntö perustuu Suomessa ilmailulakiin (864/2014) sekä EU:n asetuksiin. Kansainvälisen lainsäädännön laajentuessa Trafin toimintaan kuuluu lainsäädännön täydentäminen kansallisilla ilmailumääräyksillä, joiden taustalla ovat kansainväliset suositukset sekä standardit.⁷⁰

Euroopan Unionissa on käynnissä siviili-ilmailun uudistamisprosessi, johon liittyy olennaisena osana Euroopan ilmailustrategia sekä asetusluonnos: Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on common rules in the field of civil aviation and establishing a European Union Aviation Safety Agency, and repealing Regulation (EC) No 216/2008 of the European Parliament and of the Council. Uudella asetuksella pyritään korottamaan lentämisen turvallisuutta ja

⁷⁰ Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi.

vahvistamaan Euroopan lentoturvallisuusviraston asemaa sekä lisäämään droneihin kohdistuvaa sääntelyä.⁷¹

Asetusluonnoksen rinnalle on julkaistu Euroopan unionin ilmailuviranomaisen EASA:n toimesta luonnos: ” ’Prototype’ Commission Regulation on Unmanned Aircraft Operations ”, minkä tarkoituksena on selventää Euroopan unionin tasoista sääntelyä. EASA:n luonnos on herättänyt huolenaiheita⁷² drone-harrastajissa⁷³. EASA:n luonnoksessa ei ole eroteltu toisistaan kaupallisia toimijoita ja harrastajia vaan laitteet on jaettu 4 luokkaan riippuen dronen painosta ja lentokorkeudesta. Lentokorkeutta on rajoitettu pääasiallisesti 50 metriin ja rekisteröintivelvoite tulisi kaikkiin yli 250 grammaa painaviin droneihin.⁷⁴ On kuitenkin otettava huomioon, että kyseessä on vasta alkuvaiheen luonnos, johon sidosryhmät ovat voineet antaa palautetta.

Tällä hetkellä voimassa oleva EU-asetus (EY) N: o 216/2008 sääntelee sellaisten siviilidronien lennätystä, joiden toimintamassa on yli 150 kilogrammaa.⁷⁵ Yleiseurooppalaisen sääntelyn puuttuessa ja dronien toimintamassan jäädessä alle 150 kilogramman, soveltuu tilanteeseen puhtaasti kansallinen lainsäädäntö. Dronien käyttöön soveltuu ilmailulaki (864/2014) ja sitä tarkentamaan on säädetty Trafín määräys OPS M1-32.⁷⁶

Määräys erittelee kauko-ohjatun ilma-aluksen lennokista, jota käytetään urheilu- tai harrastetarkoituksessa. Laitteen käyttötarkoitus ja lentoonlähtömassa määrittelevät sen onko kyse lennokista vai kauko-ohjatusta ilma-aluksesta. Molemmissa tapauksissa maksimi lennätyskorkeus on 150 metriä. Lentokorkeus rajoitetaan 50 metriin, kun etäisyys kiitotiehen on vähintään viisi kilometriä. Siinä tapauksessa, jos on tarve lentää lähempänä lentokenttää tai 50 metrin lentorajoituksen yläpuolella tulee dronen ohjaajan ottaa yhteyttä ilmaliikennepalvelun tarjoajaan.⁷⁷

⁷¹ European Parliament. New civil aviation safety rules. 2016, 2.

⁷² Eräs huolenaihe on ollut luonnoksen tiukat teknologiset vaatimukset. Minkä vuoksi tällä hetkellä käytössä olevat dronet olisivat sääntelyn voimaan tullessa laittomia.

⁷³ Droneinsider, 2016.

⁷⁴ EASA 2016, 14-17.

⁷⁵ (EY) N: o 216/2008, liite II.

⁷⁶ Trafín määräystä tullaan muuttamaan ja uuden määräyksen oli tarkoitus tulla voimaan lokakuussa 2016.

⁷⁷ OPM M1-32, 2-4.

Myös droneja lennätettäessä tulee noudattaa ilmailun kielto -ja rajoitusalueita. Aluevalvontalaki (755/2000) 14 § kieltää maanpuolustuksellisesti merkittävien kohteiden tutkimisen ilma-aluksesta käsin. Laki mahdollistaa 14 §:n mukaisen ilmakuvauksen erillisellä luvalla, jos toiminta ei oleellisesti vaaranna Suomen aluevalvontaa⁷⁸. Aluevalvontalain 44 § sisältää myös rangaistussäännökset aluevalvontarikkomuksesta.

Ilmailulain 11 §:n sääntelyvaraus mahdollistaa ilmailurajoitusten säätämisen valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetus ilmailulta rajoitetuista alueista (930/2014) sisältää kieltoalueita, joita ovat esimerkiksi Loviisan ja Olkiluodon ydinvoimala-alueet. Vuodesta 2015 alkaen Helsinkiin ja Naantaliin on perustettu lentokieltoalueita, mitkä lienevät perustettu Presidentin virka- ja loma-asuntojen sekä Presidentinlinnan suojaksi. Asetuksen 5 § sisältää rajoitusalueita, joihin kuuluu puolustusvoimien ja rajavartioston alueita.

Kaupalliseen tarkoitukseen käytettävän ilma-aluksen käyttäjällä on Trafin määräyksen mukaan ilmoitusvelvollisuus ilma-aluksen perustiedoista (käyttäjä ja tekniset tiedot), toiminnan laajuus ja laatu sekä tieto siitä onko toimintaa tarkoitus harjoittaa väkijoukon yläpuolella tai tiheästi asutussa asutuskeskuksessa. Ilmoitusvelvollisuus ei koske valtion suorittamaa ilmailua. Itse laite tulee olla merkitty niin, että siitä käy ilmi käyttäjän yhteystiedot ja nimi. Suoritetusta lentotyöstä on tallennettava tietoja: paikka, päivänmäärä, alkamis- ja päättymisaika sekä lennätystehtävän luonne. Tiedot tulee säilyttää kolmen vuoden ajan.⁷⁹

Lennokkeihin ei sovellu samankaltaista sääntelyä kuin miehittämättömiin ilma-aluksiin. Lennokkitoimintaan soveltuu kohtia ilmailulaista (864/2014) sekä muista säädöksistä. Koska lennokin lennättäminen on ilmailua, soveltuu harrastetoimintaan ilmailulain 159 §:ä jonka mukaan: ”Toiminta, joka aiheuttaa lentoliikenteelle vaaraa tai häiritsee lentoliikenteen sujuvuutta, on kielletty”, minkä vuoksi lennokkien tulee väistää esimerkiksi miehittämättömiä ilma-aluksia. Ilmailulain 136 §:n mukaan vahingonkorvausvastuu miehittämättömien ilma-alusten tapauksessa on ankaraa, kun

⁷⁸ Aluevalvontalaki, 19§.

⁷⁹ OPM M1-32, 3-6.

taas lennokkien vahingonkorvausvastuu määräytyy vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti.⁸⁰

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi on luonnehtinut droneihin kohdistuvaa määräystä varsin sallivaksi, jolla luodaan edellytyksiä toiminnan edistämiseksi ja kokeilulle. Määräyksen lähtökohta on toiminnan turvallisuus sen hallitseminen ja itsesääntely.⁸¹ Droneihin liittyvä ilmailulainsäädäntö on varsin sallivaa, koska kyseessä on uusi teknologia, jota ei ainakaan Suomessa ole haluttu liiallisesti rajoittaa sääntelyllä. Droneihin liittyvä sääntely on tällä hetkellä muutostilassa ja esimerkiksi lentotyön sääntely tulee huhtikuussa 2017 muuttumaan lentotoiminta-asetuksen⁸² myötä.⁸³

3.2 Henkilötietojen keräämiseen ja käsittelyyn liittyvä sääntely

Verrattuna perinteisiin valvontakameroihin dronien käyttö on huomattavasti tehokkaampaa erityisen kattavan korkean kuvakulman ansiosta, koska aidat ja muut näköesteet eivät rajoita dronien kuvakulmia. Droneja voidaan lennättää yksityisillä ja kotirauhan suojaamilla alueilla, jolloin niillä voidaan tunkeutua syvemmälle ihmisten yksityiselämään. Tässä jaksossa esitellään lennon aikana tapahtuvaan henkilötietojen keräämiseen ja käsittelyyn liittyvä lainsäädäntö.

Dronet ja lennokit eivät itsessään muodosta uhkaa yksityisyydelle tai henkilötietojen väärinkäytöksille. Dronien erilaiset ominaisuudet vaihtelevat käyttötarkoituksen mukaan. Yksityisyyden ja henkilötietojen suojan kannalta oleellista on dronen varustus ja kerätyn materiaalin prosessoiminen ja käyttö, joka voi johtaa henkilötietolain (523/1999) soveltamiseen.⁸⁴

⁸⁰ Liikenteen turvallisuusvirasto. 2011. Ilmailu – Miehittämättömät ilma-alukset ja lennoikit.

⁸¹ Trafi 2016, 2.

⁸² Komission asetus (EU) N: o 965/2012 lentotoimintaan liittyvät tekniset vaatimukset ja hallinnolliset menettelyt.

⁸³ Trafi 2016, 2.

⁸⁴ Ks myös. WP 29 2015, 7: “However, in any case, it has to be made clear that the relevant point, from a privacy and data protection standpoint, is not the use of drone per-se but the data processing equipment on-board the drone and the subsequent processing of personal data that may take place. Indeed, it is the processing of images (including images of individuals, houses, vehicles, driving license plates, etc.), sound, geolocation data or any other electromagnetic signals related to an identified or identifiable natural person carried out by the data processing equipment on-board a drone that may have an impact on privacy and data protection and therefore trigger the application of data protection legislation.”

Henkilötietodirektiivi (1995/46) on saatettu Suomessa voimaan henkilötietolailla, joka on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki. Henkilötietolaki toteuttaa myöskin perustuslain antamaa tehtävää henkilötietojen tarkemmasta sääntelystä laintasoisesti. Henkilötietolaki turvaa yksityisyyden suojaan kuuluvia perusoikeuksia, kuten oikeutta tulla arvioiduksi oikeiden tietojen perusteella.⁸⁵ Henkilötietolakia sovelletaan silloin kun henkilötietoja käsitellään automaattisesti. Laissa säädetään henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista ja rekisteröidyn oikeuksista sekä rekisterinpitäjän velvollisuuksista.

Henkilötietodirektiivin korvaa yleinen tietosuojasetus (2016/679), jonka noudattaminen aloitetaan 25.5.2018. Uusi lainsäädäntöinstrumentti on asetus, jolloin asetusta sovelletaan suoraan jäsenmaassa, eikä direktiivin tapaan saateta voimaan kansallisella lailla, mikä saattaa aiheuttaa poikkeavuuksia eri jäsenvaltioiden kesken. Selvytyksen vuoksi uuteen henkilötietoasetukseen palataan henkilötietolain jälkeen.

3.2.1 Käsitteet

Henkilötietolain alussa on lain soveltamisen ja sen tulkinnan kannalta tärkeitä käsitteitä. Henkilötietolain 3 §:n 1 kohdassa määritellään henkilötieto: "kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi." Henkilötiedon esitystavalla tai muodolla ei ole merkitystä, mutta tietojen tulee olla tallennettuna jollekin alustalle. Tallennustapa voi olla käsin- tai koneellisesti kirjoitettu tai sähköinen.⁸⁶

Henkilötietolaissa määritellään myös henkilötietojen käsittely, jolla tarkoitetaan käytännössä kaikkia henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä, joita ovat esimerkiksi henkilötiedon kerääminen, järjestäminen tai tuhoaminen.⁸⁷ Laissa määritellään erikseen henkilötietojen automaattinen käsittely, joka sisältyy lain soveltamisen piiriin siitäkin huolimatta, vaikka tietojen automaattinen käsittely ei muodostaisi henkilökirjettä.⁸⁸ Automaattiseen henkilötietojen käsittelyyn sisältyy esimerkiksi valvontakameran käyttö, jonka äänillä tai kuvilla voidaan suoraan tai epäsuorasti

⁸⁵ Pitkänen ym. 2013, 28.

⁸⁶ Nyström & Tarhonen 2015, 176.

⁸⁷ Pitkänen ym. 2013, 52.

⁸⁸ HE 96/1998 vp, 32.

tunnistaa henkilö. ⁸⁹ Automaattinen henkilötietojen käsittely on laaja käsite, johon sisältyy valvontakameran käyttö, äänentallennuslaitteet ja RFID -sirut, joten myös droneen asennettuna kyseiset laitteet kuuluvat automaattisen tietojenkäsittelyn piiriin⁹⁰.

Dronet tai sen lisälaitteet voivat tallentaa ääni-, kuva- tai esimerkiksi hajutiedostoja, jotka ovat henkilötietoja, siinä tapauksessa, kun henkilö voidaan tiedon perusteella tunnistaa. Henkilö voidaan tunnistaa esimerkiksi kuvatiedostosta suoraan tai se voidaan yhdistää henkilöön jollain muulla tavalla. Näin ollen dronien keräämä materiaali muodostaa tunnistettavien henkilöiden osalta henkilörekisterin. ⁹¹

Henkilötietolaki määrittelee rekisterinpitäjäksi henkilön tai yhteisön, jonka toimintaa varten henkilötietorekisteri on perustettu ja jolla on oikeus määrätä sen käytöstä. On mahdollista, että dronea ohjaa taho, joka henkilötietolain 8.1 §:n 7 kohdan mukaisesti käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän toimeksiannosta. Esimerkiksi verkkokaupan pakettia dronella toimittava alihankkijayritys saattaisi olla verkkokaupan toimeksiannosta henkilötietojen käsittelijä, jos dronella kerätty materiaali tallentuu osaksi alihankkijan asiakasrekisteriä ⁹² Toimeksiannosta tapahtuva henkilötietojen käsittely aiheuttaa siis henkilötietolain noudattamisveloitteen.

3.2.2 Soveltamisalan rajaus

Henkilötietolaissa 2 §:n 3 momentissa on rajaus henkilötietojen käsittelylle: "Tämä laki ei koske henkilötietojen käsittelyä, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa."

Rajaus henkilötietolain soveltamisalalle on varmasti aiheellinen siksi, ettei yksityishenkilöiden osoitekirjat tai puhelinluettelot kuuluisi lain piiriin. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa C-212/13 Frantisek Rynes on käsitelty rajanvetoa henkilötietodirektiivin soveltavuudesta, kun kyseessä on luonnollisen henkilön suorittama henkilötietojen käsittely. Tapauksessa Rynes oli asettanut

⁸⁹ WP 29 2004, 5.

⁹⁰ European commission 2014 A, 68.

⁹¹ Nyström & Tarhonen 2015, 176.

⁹² Nyström & Tarhonen 2015, 182.

kotinsa edustalle videokameran, koska hänen asuntoonsa oli kohdistunut ilkkivaltaa useaan otteeseen. Videokameran kuva tallentui ulkoiselle kovalevyllä, joka muistin täyttyessä tallensi uutta kuvamateriaalia vanhan päälle. Oikeusongelmaksi muodostui kamerasijain Rynesin talon edustalla. Kamera oli sijoitettu niin, että se kuvasi Rynesin kotiovea, mutta myös katua ja vastapäätä olevan talon sisäänkäyntiä. Tämän vuoksi toiminta ei ollut puhtaasti yksityistä tai kotona tapahtuvaa toimintaa, joka ei jäänyt direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle.⁹³

Edellä mainitun oikeustapauksen valossa henkilötietolain soveltamisalarajasta olisi vaikea soveltaa dronien käyttöön. Kameralla varustetun dronen käyttö olisi yksityistä vain siinä tapauksessa, kun sillä kuvattaisiin ainoastaan henkilökohtaisessa tai kotitalouteen kuuluvassa piirissä.⁹⁴ Oikeustapauksen valossa julkisella paikalla tapahtuva drone-kuvaus ei kuuluisi soveltamisalarajauksen piiriin.⁹⁵ Euroopan unionin oikeuskäytännössä on lisäksi käsitelty rajanvetoa yksityisen ja ei-yksityisen käyttötarkoituksen välillä siinä tilanteessa, kun henkilötietoja julkistetaan internetissä.

Euroopan yhteisön (nykyään Euroopan unionin) tuomioistuin suoritti rajanvetoa henkilötietojen julkaisemisesta internetissä tapauksessa C-101/01 Bodil Lindqvist. Ruotsalainen Lindqvist julkaisi internetsivullaan henkilötietoja⁹⁶ henkilöistä, jotka työskentelivät hänen kanssaan vapaaehtoistyössä. Toisten henkilötietojen kirjoittaminen julkiselle internetsivulle katsottiin tuomioistuimen mukaan henkilötietodirektiivin mukaisena henkilötietojen kokonaisuutena tai osittaisena automatisoituna henkilötietojen käsittelyinä.⁹⁷

On kuitenkin esitetty, että aika on ajanut Lindqvistin oikeustapauksen ohi. Sosiaalisen median aikakautena kuvien jakaminen internetissä on tavallista, niin että oikeus olisi saattanut tulla eri lopputulokseen nykyaikana kuin vuonna 2003.

⁹³ EUTI C-212/13.

⁹⁴ Ks myös. WP 29 2015,9.

⁹⁵ Nyström & Tarhonen 2015, 178.

⁹⁶ Tietoja työsuhteista ja harrastuksista.

⁹⁷ EYTI C-101/01. 47. Tätä poikkeusta on siis tulkittava niin, että se kohdistuu ainoastaan toimintaan, joka kuuluu yksityisen henkilön yksityis- tai perhe-elämään, mistä ei ilmeisestikään ole kysymys sellaisessa henkilötietojen käsittelyssä, jossa tiedot julkaistaan Internet-sivulla siten, että ne saatetaan ennalta määrittelemättömän henkilöryhmän saataville.

Väärinkäytöksiin puuttuminen lienee helpompaa vetoamalla sosiaalisen median käyttöehtoihin, kuin henkilötietolakiin.⁹⁸

Henkilötietolain soveltamisalan rajauksen vuoksi voi olla vaikeaa puuttua oikeudenloukkauksiin, joita henkilötietoja sisältävä materiaali aiheuttaa. Etenkin jos tilanteeseen ei sovellu rikoslain salakatselu tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Rikoslain säännösten ja henkilötietolain välimaastoon muodostuu harmaa alue, johon on vaikea puuttua.

Videoita julkaistaessa voidaan katsoa, että internetpalveluntarjoajasta, esimerkiksi YouTubesta tulee henkilötietolain mukainen rekisterinpitäjä, johon kyllä soveltuvat lain säädökset. Tietosuojavaltuutetun toimivalta ei kuitenkaan yllä Suomen rajojen ulkopuolisiin palveluntarjoajiin, jolloin valvontaa tai ohjeistusta ei voida tällaisiin palveluihin tehokkaasti kohdistaa.⁹⁹

Henkilötietolain 2 §:n 5 momentti sisältää toimitukselliseen ja taiteelliseen käyttöön liittyvän soveltamisrajoituksen. Elokuva tai uutisjuttua varten kerätty kuvamateriaali tai muu henkilötietoja sisältävä informaatio ei muodosta henkilötietolain mukaista henkilörekisteriä, vaikka kyseessä olisivat tunnistettavat henkilöt. Toimitukselliseen ja taiteelliseen käyttöön soveltuvat henkilötietolain 1 luvun yleisten säännösten lisäksi esimerkiksi määräykset tietojen suojaamisesta sekä tietosuojavaltuutetun toiminnasta.¹⁰⁰ Rekisteröidyllä eli henkilötietojen kohteella ei ole mahdollisuutta käyttää oikeuttaan tietojen tarkastamiseen (HTL 26-28) ja virheellisen tiedon korjaamiseen (HTL 29§). Toimituksellisen työn poikkeus ulottuu ainoastaan sellaisiin henkilörekistereihin, joita on tarkoitus käyttää hyväksi toimituksellisessa työssä, ja ne ovat ainoastaan toimitustyön tekijöiden käytettävissä.¹⁰¹ Taiteellinen ja toimituksellinen soveltamisalanrajaus on dronien kannalta erittäin tärkeä, koska droneja käytetään jo nykyään runsaasti televisio- ja elokuva-alalla. Useimmiten myös kuvaustilanne on erikseen rajattu muulta ympäristöltä ja henkilöt ovat tietoisia kuvaamisesta.

⁹⁸ Pitkänen ym. 2013, 32.

⁹⁹ Tietosuojavaltuutetun päätös 1222/41/2013.

¹⁰⁰ Nyström & Tarhonen 2015, 179.

¹⁰¹ Pitkänen ym. 2013, 36.

3.3 Tulevat muutokset

Tällä hetkellä henkilötietodirektiivi on tärkein henkilötietojen suoja koskeva direktiivi. Teknologianeutraaliudesta huolimatta kehitys ja innovaatiot ovat aiheuttaneet direktiivin osittaisen vanhentumisen. Direktiivin kansallisen soveltamisen vuoksi on aiheutunut maakohtaisia eroja, jotka eivät osaltaan palvele henkilötietojen suoja perusoikeutena. Henkilötietodirektiivin korvaa yleinen tietosuoja-asetus 2016/679 (lyh. asetus), joka tulee sovellettavaksi 25.5.2018. Riittävän pitkä siirtymäaika keskeisen lainsäädännön osalta on suotavaa, koska tietosuoja-asetus muuttaa joltain osin esimerkiksi rekisterinpitäjän velvoitteita, joihin jokaisen tahon on hyvä valmistautua.

Henkilötietodirektiiviin verrattuna perusteet säilyvät ennallaan myös asetuksessa. Myös asetus noudattaa samaa soveltamisalarajausta¹⁰². Direktiivin sisältämät käyttötarkoitussidonnaisuus ja tietojen minimoinnin periaatteet ovat myöskin pysyneet ennallaan. Tärkeitä peruseriaatteita vahvistetaan uusilla periaatteilla, jotka vahvistavat tietosuojaa: Sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja (25 artikla) *data protection by design and by default*. Henkilötietojen suojaus tulee ottaa huomioon jo järjestelmien suunnitteluvaiheessa ja organisaatioiden tulee kyetä osoittamaan, että asetuksen velvoitteita on noudatettu. Oletusarvoisen tietosuojan tarkoituksena on asettaa oletusasetukseksi mahdollisimman yksityisyyttä suojaava tila. On myös esitetty, ettei uusi *data protection by design* muuttaisi sääntelyn nykytilaa Suomessa, koska henkilötietojen suojauksen suunnittelun katsotaan jo olevan rekisterinpitäjän nimenomainen velvollisuus.¹⁰³

Henkilötietodirektiivin tavoin henkilötietojen käsittelyyn tulee olla oikeutettu peruste, jos perusteena on rekisteröidyn suostumus, rekisterinpitäjän tulee osoittaa, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti, ja se on riittävän yksiselitteinen ja jokaista tarkoitusta varten erikseen annettu. Hiljaisen suostumuksen ei voida katsoa olevan enää vapaasti annettu suostumus, kuten ei myöskään valmiiksi rastitetut kohdat sopimuksessa.¹⁰⁴ Asetus sisältää, henkilötietodirektiivistä poiketen, suostumuksen määritelmän: Mitä tahansa vapaaehtoista, yksilöityä, tietoista ja yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla

¹⁰² Yksityinen käyttö (2 artikla 1 mom. c), toimituksellinen tai taiteellinen käyttö (85 artikla).

¹⁰³ Saarenpää 2015, 5.

¹⁰⁴ Hasan, 18.4.2016.

suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen”. Tietosuojasetuksen 6 artikla mahdollistaa jäsenvaltion suorittaman yksityiskohtaisemman sääntelyn, kun henkilötietojen käsittelyyn on tarve rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Vaikka sääntelyinstrumenttina on asetus, jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus 6 artiklan lisäksi myös esimerkiksi 9 artiklan 4. kohdassa mahdollisuus pitää voimassa tai säädellä rajoituksia jotka liittyvät geneettisten tietojen tai terveystietojen käsittelyyn.

Rekisterinpitäjän vastuu henkilötietojen suojasta kohoaa uuden asetuksen myötä. Asetus velvoittaa suorittamaan tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin, jolloin arvioidaan riskit ja niiden vakavuus liittyen henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin.¹⁰⁵ Asetuksen resitaaliosassa 91 mainitaan tietosuojan vaikutustenarvioinnista seuraavaa: ” Tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi on tarpeen myös yleisölle avoimien alueiden laaja-alaisessa valvonnassa, erityisesti jos käytetään optoelektronisia laitteita ”. Kyseessä voisi esimerkiksi olla dronien laaja-alainen käyttö esimerkiksi vartiointiliikkeen toimesta. Asetuksen 35 artikla sisältää yksityiskohtaisen määräykset vaikutustenarvioinnista, jota tarkemmin sääntelee valvontaviranomainen.

Asetuksessa on määritelty henkilötietojen tietoturvaloukkaus (4 artikla 12 kohta) sekä rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus tietoturvaloukkauksen tapahduttua (artikla 33). Yrityksiin ja yhteisöihin kohdistuvat hakkerointi-iskut ja tietojen kalastelu ovat nykyaikana hyvin tavallisia. Ilmoitusvelvollisuuden vuoksi rekisterinpitäjä ei voi piilottaa päätään pensaaseen ja odottaa, että media uutisoi tietovuodosta.

Asetuksen myötä myös valvontaviranomaisen valta kasvaa. Jokaisessa jäsenvaltiossa tulee olla riippumaton valvontaviranomainen, jonka tehtävänä on asetuksen soveltamisen valvonta perusoikeuksien suojaamiseksi. Asetus sisältää huomattavasti yksityiskohtaisemmat säännöt valvontaviranomaisesta kuin direktiivi. Toimintasääntöjen yksityiskohtaisuus on hyvä monessakin mielessä. Yksi suurista uudistuksista on valvontaviranomaisen mahdollisuus langettaa hallinnollisia sakkoja (artikla 83) joka on: ” enintään 10 000 000 euroa, tai jos kyseessä on yritys, kaksi

¹⁰⁵ EU- 2016/679, resitaali 84.

prosenttia sen edeltävän tilikauden vuotuisesta maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta sen mukaan, kumpi näistä määristä on suurempi”. Hallinnollisella sakolla pystytään tehostamaan asetuksen noudattamista yhä paremmin. Kotimaisessa keskustelussa on tuotu esiin näkemys sanktiouhan haittavaikutuksista esimerkiksi koko instituution hyväksyttävyyden kannalta.¹⁰⁶ Lisäksi Tietosuojavaltuutetun Reijo Aarnion liputtama ajatusmaailma tietosuojan iloisesta ilmeestä saattaa vaarantua suurien sanktiouhkien alla.¹⁰⁷

Verrattuna henkilötietolain sanktiokeinoihin: henkilörekisteri rikkomukseen sekä rikoslain henkilörekisteri rikokseen on asetuksen sanktiomahdollisuudet täysin eri suuruusluokassa nykyhetken tilanteeseen verrattuna. Henkilötietolain sanktiojärjestelmää onkin pidetty yhtenä henkilötietolain puutteista.¹⁰⁸

3.4 Kaupallinen käyttö

Dronien käyttöön liittyy laaja kaupallinen potentiaali. Niillä voidaan havainnoida ympäristöä ja kerätä laajoja tietomääriä. Droneja voidaan myöskin käyttää kaupallisiin¹⁰⁹ tarkoituksiin, joihin ei liity henkilötietojen käsittely esimerkiksi malminetsintään.¹¹⁰ Nyström & Tarhonen (2015, 181) jaottelevat henkilötietolain velvoitteet dronien käytössä kolmeen luokkaan: 1) Esikysymykset eli velvoitteiden sovellettavuus, 2) suunnittelovelvoitteet ja 3) toteuttamisvelvoitteet.

Esikysymyksistä tärkein on selvittää, käsitelläänkö ylipäätään henkilötietoja. Jos tunnistettavissa olevia henkilöitä tallentuu droneen, on väistämättä kyseessä automaattinen henkilötietojen käsittely. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, on henkilötietolain soveltaminen usein kyseessä, kun käsitellään kameralla tai vastaavalla sensoriteknikalla varustettua dronea.¹¹¹

Kaupallisen toimijan tiedostaessa henkilötietojen (automaattisen) käsittelyn ja henkilörekisterin muodostumisen, eikä tilanteeseen sovellu yksityiskäytön,

¹⁰⁶ Saarenpää 2015, 6.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Saarenpää 2015, 6

¹⁰⁹ Kaupallinen tarkoitus on kaikkea muuta kuin HetiL:n ulkopuolelle rajautuvaa yksityiskäyttöä, taiteellista tai journalistista tarkoitusta varten kerättyä materiaalia.

¹¹⁰ Savon Sanomat: Ensimmäisenä Suomessa: lennokki etsii malmeja. 24.8.2015.

¹¹¹ Nyström & Tarhonen 2015, 179.

taiteellisen tai toimituksellisen käytön rajoitusta, tulee ottaa huomioon velvoitteet, joita henkilötietolaki asettaa toiminnan suunnitteluun:

- 6 §:n henkilötietojen käsittelyn suunnittelu
- 8 §:n henkilötietojen käsittelyn yleiset edellytykset
- 10 §:n rekisteriseloste
- 11 §:n arkaluonteisten tietojen käsittelykielto
- 12 §:n poikkeukset arkaluonteisten tietojen käsittelykiellosta
- 24 §:n informointivelvollisuus

Henkilötietolain 6 § asettaa suunnittelovelvoitteen, jolloin henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallista ja käsittelyn tarkoitus on määritelty. Rekisterinpitäjän tulee määrittellä mistä henkilötiedot hankitaan sekä se mihin niitä luovutetaan ja lisäksi niiden tarkoitus. Jos dronen käyttötarkoituksena on esimerkiksi kaasuputkien tai rakennusten vaurioiden tarkastus, niin ei ole käyttötarkoituksen mukaista kerätä henkilötietoja.

Lain 8§ sisältää yleiset edellytykset henkilötietojen käsittelylle, joista vähintään yhden tulee täytyä. Näitä ovat muun muassa: rekisteröidyn antama suostumus, rekisteröidyn toimeksianto tai sopimuksen täytäntöönpano, rekisteröidyn elintärkeän edun suojaaminen, laissa annettu tehtävä henkilötietojen käsittelyyn, rekisteröidyn asiakas- tai palvelussuhde tai konsernin sisällä tapahtuva käsittely. Luvan voi myös myöntää tietosuojalautakunta.¹¹²

Rekisteröidyn suostumusta määritellään tarkemmin henkilötietolain 3 § 1 momentin 7 kohdassa: ” kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn” Rekisteröidyn suostumus voi siis olla suullinen, kirjallinen tai jopa konkludenttinen ja se voidaan aina peruuttaa. Todistustaakka suostumuksen olemassaolosta on rekisterin pitäjällä, minkä vuoksi suostumus olisi hyvä kerätä kirjallisena.¹¹³ Käytännössä suostumuksen saaminen drone-kuvaamisen kohteilta voisi olla haasteellista. Tulevaisuudessa lienee mahdollista, että isojen kokonaisuuksien drone-kuvaamiseen haettaisiin tietosuojalautakunnan lupa, joka myönnettiin vuonna 2011 Googlen Street View¹¹⁴ palvelulle tietyin ehdoin.

¹¹² Ks. Henkilötietolaki 8§.

¹¹³ HE 96/1998, 36.

¹¹⁴ Tietosuojalautakunta 3/2011.

Laki takaa rekisteröidylle tietojensaantioikeuksia rekisteriselosteen (10§) ja rekisterinpitäjän informointivelvoitteen (24§). Rekisteriselosteesta tulee käydä ilmi muun muassa henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja rekisterinpitäjän yhteystiedot. Informointivelvoite tulee täytetyksi asianmukaisen rekisteriselosteen lisäksi, kun rekisteröidylle annetaan tietoja hänen oikeuksiensa täyttämiseksi esimerkiksi tietojen tarkastamiseen.¹¹⁵

Informointivelvollisuuteen kuuluu, että rekisterinpitäjä huolehtii, että rekisteriseloste ja informointivelvoitteen mukaiset tiedot ovat saatavilla siinä hetkessä, kun tietoja kerätään. Esimerkiksi kerrostalon rappukäytävän kameravalvonnasta on tiedotettava selvästi, niin että kuvattava ikään kuin suostuu menettelyyn, kun hän astuu tilaan.¹¹⁶ Informointivelvoitteen toteuttaminen dronien käytössä on käytännössä haastavaa. Tulevasta kuvaustilanteesta voisi ilmoittaa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, lehdessä tai kuvaushetkellä kyltein ainakin niin, että henkilöt havaitsisivat dronen ohjaajan ja tiedostaisivat meneillään olevan kuvaamisen¹¹⁷. Kyltit ja esimerkiksi huomioliivit voisivat lisätä kuvaamisen turvallisuutta, jolloin dronen ohjaaja saisi myös työrauhan.

Henkilötietolaki kieltää arkaluonteisten tietojen käsittelyn (11§) ja lain (12 §) sisältää poikkeukset käsittelykieltoon. Arkaluonteisia tietoja ovat henkilötiedot esimerkiksi: rodusta, etnisestä alkuperästä, poliittisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta, henkilön terveydentilasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Osa arkaluonteisista tiedoista saattaa ”näkyä ulospäin”, joten on mahdollista, että dronen kuvamateriaali käsittelisi myös arkaluonteisia henkilötietoja.

Kaupallinen toiminta, jossa käytetään esimerkiksi kameralla varustettua dronea, tulee olla suunniteltu ottaen huomioon edellä mainitut vaatimukset. Siirrytään viimeiseen vaiheeseen, joka koskee muodostuneen henkilörekisterin käyttövaatimuksia, joita Nyström & Tarhonen (2015, 186) kutsuvat toteuttamisvelvoitteiksi:

- 5 §:n huolellisuus
- 7§:n käyttötarkoitussidonnaisuus
- 9 §:n tarpeellisuus – virheettömyys
- 26-27 §:n rekisteröidyn oikeudet (tarkastusoikeus)
- 29: §:n tiedon korjaaminen

¹¹⁵ Nyström & Tarhonen 2015, 185.

¹¹⁶ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2011, 15-16.

¹¹⁷ WP 29 2015, 15.

- 32 §:n suojaaminen
- 33 §:n vaitiolo
- 5 luku tietojen siirto
- 36 §:n ilmoitusvelvollisuus

Käyttötarkoitussidonnaisuuden tarkoituksena on varmistaa, ettei tietoa käytetä sopimattomasti 6 §:ssä määriteltyyn käyttötarkoitukseen nähden. Samassa yhteydessä on otettava huomioon tarpeellisuusvaatimus, eli ylimääräistä tietoa ei tule käsitellä. Käyttötarkoitukseen nähden sopimatonta olisi esimerkiksi tuotteen toimittamiseksi tai palvelun tuottamiseksi kerättyjen henkilötietojen käyttäminen markkinointitarkoituksiin ilman rekisteröidyn suostumusta.¹¹⁸

Edellä mainitut käyttötarkoitussidonnaisuus ja tarpeellisuusvaatimus ovat periaatteita, jotka turvaavat henkilöitä esimerkiksi laajamittaiselta big datan keräämiseltä. Toisaalta edellä mainitut periaatteet rajoittavat innovaatioita, jotka liittyvät datan keräämiseen ja hyväksikäyttöön.¹¹⁹ Periaatteet rajoittavat esimerkiksi droneilla tapahtuvan tiedonkeräämisen mahdollisuuksia huomattavasti, koska kerättyjä tietoja ei voi käyttää käyttötarkoituksen vastaisesti. Yksi innovaatioita mahdollistava ratkaisu on tiedon tehokas anonymisoiminen tiedonkeruun aikana tai sen jälkeen.¹²⁰

Rekisteröidyllä on oikeus tarkastaa kerätyt henkilötiedot ja vaatia virheellisen, puutteellisen tai vanhentuneen henkilötiedon korjaamista. Henkilötietolaki sisältää kattavat tarkastusoikeudet, jonka tosiasiallinen toteuttaminen voi dronen keräämien henkilötietojen osalta olla haasteellista esimerkiksi siinä tapauksessa, jos henkilö ei edes itse tiedä, että hän on tullut dronen kuvaamaksi.¹²¹

Henkilötietojen automatisoidusta päätöksentekojärjestelmästä tai henkilötietojen siirrosta jäsenvaltioiden ulkopuolelle tulee myös ilmoittaa tietosuojavaltuutetulle laissa säädetyin edellytyksin. Rekisterinpitäjän on myös otettava huomioon tietojen suojaamista koskevat vaatimukset. Dronien tietosuoja on tärkeä asia myös henkilötietojen suojan kannalta, mutta myös dronen käytön turvallisuuden vuoksi. Drone on, muiden teknisten laitteiden tavoin, mahdollista hakkeroida ja näin ollen

¹¹⁸ Nyström & Tarhonen 2015, 187.

¹¹⁹ WP 29 Statement on Statement of the WP29 on the impact of the development of big data on the protection of individuals with regard to the processing of their personal data in the EU, 2-3.

¹²⁰ Nyström & Tarhonen 2015, 188.

¹²¹ Nyström & Tarhonen 2015, 189.

aiheuttaa mittavat vahingot muuttamalla sen lentosuuntaa tai kaappaamalla tiedonsiirtoa.¹²²

3.5 Viranomaiskäyttö

Dronien tehokkaat ominaisuudet on noteerattu myös viranomaiskäytössä, niiden käyttöönotto ja erilaiset sovellutukset vaihtelevat valtiosta toiseen. Tässä kappaleessa esitellään Suomessa toteutettavaa viranomaiskäyttöä ja siihen tällä hetkellä sovellettavaa lainsäädäntöä.

Dronien poliisikäytöstä on tiedotettu mediassa vuonna 2016 melko runsaasti. Poliisien dronien käyttö vaihtelee Poliisilaitosalueittain ja yksittäisten poliisien harrastuneisuuden mukaan. Esimerkiksi Lapin poliisi on koekäyttänyt droneja kadonneiden etsinnässä jo vuodesta 2012. Koekäyttö on osa Poliisihallituksen hanketta, jossa testataan eri valmistajien droneja ja niiden soveltuvuutta esimerkiksi kadonneiden etsintään. Testien tuloksena parhaiten soveltuvaa dronea hankitaan poliisiin käyttöön maanlaajuisesti sekä koulutetaan poliisit ohjaamaan niitä. Poliisihallituksen tarkoituksena on hankkia droneja, joihin voidaan myös lämpökamera, mikä on oleellinen lisävaruste kadonneiden etsinnässä.¹²³

Suomen puolustusvoimat ovat hankkineet 23,6 miljoonan arvoisen lennokkijärjestelmän, jonka tarkoituksena on korvata jalkaväkimiinojen synnyttämää aukkoa. Israelilaisvalmisteisia infrapunakameralla varustettuja Orbiter minilennokkeja käytetään alueiden valvontaan, tiedusteluun sekä maalien paikannukseen. Puolustusvoimien mukaan lennokkijärjestelmää voidaan käyttää myös muiden viranomaisten (Poliisi, Rajavartiolaitos) toiminnan tukena esimerkiksi metsäpalojen kartoittamisessa ja kadonneiden etsinnässä.¹²⁴

Droneja on käytössä Suomessa lähes jokaisella poliisilaitoksella ja niitä on yhteensä noin parikymmentä. Tällä hetkellä poliisin käytössä olevat dronet ovat melko edullisia harrastetason välineitä. Poliisihallituksen pyrkimyksenä on saada rahoitusta uusille ja kehittyneimmille laitteille seuraaville vuosille. Poliisit käyttävät droneja

¹²² Greenberg, 2016.

¹²³ Kemppainen 5.8.2016, Kaleva.

¹²⁴ Syväkuru 9.9.2016, Helsingin Sanomat.

pääasiallisesti rikospaikkojen kuvaamiseen.¹²⁵ Poliisihallitus valmistelee parhaillaan poliisin sisäistä ohjettaan dronien käyttöön¹²⁶.

Poliisihallituksen mukaan dronet ovat yhä tärkeämmässä asemassa poliisin työssä. Lisäksi poliisi myös varautuu siihen, että droneja saatetaan tulevaisuudessa käyttää myös laittomaan toimintaan esimerkiksi salakuljetukseen tai terrorismiin. Dronea on rikospaikkakuvaamisen lisäksi käytetty myös vaativissa piiritystilanteissa ja Helsingissä itsenäisyyspäivän mielenosoitusten yhteydessä. Dronen käyttö piiritystilanteissa tiedustelutarkoituksessa on hyvä keino parantaa poliisien työturvallisuutta.¹²⁷

On todennäköistä, että poliisi käyttää väkijoukkojen ja yleisötilaisuuksien valvontaan droneja tulevaisuudessa enenevässä määrin. Viranomaisen toiminnan tulee aina perustua lakiin ja esimerkiksi dronen käyttöä yleisötilaisuuden valvonnassa voitaisiin toteuttaa poliisilain (872/2011) lyh. PolL 4 luvun 1§:n teknisen valvonnan turvin, mikä antaa poliisille toimivallan teknisellä laitteella suoritettuun valvontaan, joka on jatkuvaa tai toistuvaa, ja kohdistuu ajoneuvoihin, niiden kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön. Poliisin suorittama teknisillä laitteilla toteutettu katselu tai kuuntelu sekä kuvan tallentaminen suoritetaan yleisellä tiellä tai paikalla ennalta ilmoitetusti. Valvontaa käytetään poliisin tehtävien toteuttamiseksi: yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rikosten ennaltaehkäisyyn ja paljastamiseen. Valvottavina kohteina ovat paikat, joilla liikkuu paljon yleisöä esimerkiksi: häiriöalttiit huvitilaisuudet, asematilat ja onnettomuusalttiit tienosat.¹²⁸

Yhdeksi mahdolliseksi ongelmakohtaksi saattaa muodostua ennalta ilmoittamisen vaikeus tai ylipäänsä toiminnan aikana siitä ilmoittaminen. Nykyisin dronet voidaan ohjelmoida toimimaan autonomisesti tai ”lukita” seuraamaan tiettyä kohdetta. Poliisin suorittamina tällaiset toimet vaatisivat poliisilainsäädännön uudistamista. Yllä mainittu ”perusmuotoinen” dronen käyttö esimerkiksi yleisötilaisuuden valvonnassa on kuitenkin lainmukaista jo tällä hetkellä, jos poliisi kykenee asianmukaisesti täyttämään ilmoitusvelvoitteensa esimerkiksi kyltein ja huomioliivein.

¹²⁵ Kerkelä & Viljamaa 12.9.2016, Helsingin Sanomat

¹²⁶ Vanhempi konstaapeli Arvelin, 2016.

¹²⁷ Kerkelä & Viljamaa 12.9.2016, Helsingin Sanomat.

¹²⁸ HE 57/1994, 57.

3.5.1 Poliisin salainen tiedonhankinta

Poliisi voi käyttää rikoksen selvittämiseksi pakkokeinolain (806/ 2011) lyh. PKL 10 luvun mukaisia salaisia pakkokeinoja tai rikoksen estämiseksi poliisilain (872/2011) 5 luvun salaisia tiedonhankintakeinoja, jotka ovat hyvin yhteneviä pakkokeinolain kanssa. Molempia poliisin salaisia pakkokeinoja/ tiedonhankintakeinoja käytetään vakavien rikosten estämiseen tai selvittämiseen. Esitysteknisistä syistä ja toiston välttämiseksi esittelen dronien käyttömahdollisuuksia pakkokeinolain mukaan.

10 luku 12 § -Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailussa voidaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä käyttää näköhavaintojen tekemiseen tai tallentamiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta.

Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta tai kätkemisrikoksesta.

Tässä pykälässä tarkoitettua tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Teknistä laitetta ei saa käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

Salaisena pakkokeinona dronen poliisikäyttö voisi soveltua PKL 10 luvun 12 §:n mukaiseen suunnitelmalliseen tarkkailuun. PKL 10 luvun 12 §:n 1 momentti sisältää tarkkailun määritelmän, jolla tarkoitetaan tiedonhankintatarkoituksessa tehtävää salaisten havaintojen tekemistä. Tarkkailun määrittely pykälässä on katsottu olevan apukäsite, jolla tarkennetaan suunnitelmallisen tarkkailun määrittettä, jolloin kyseessä ei ole toimivaltasäännös.¹²⁹ Salakatselun estämättä voidaan näköhavaintojen

¹²⁹ Lakivaliokunnan mietintö 44/2010, 26.

tallentamiseen tai tekemiseen käyttää kameraa tai muuta teknistä laitetta. On kuitenkin huomattava, että 12 § koskee ainoastaan näköhavaintoja, joten äänen tallentaminen tarkkailun aikana ei ole mahdollista.¹³⁰ Suunnitelmallisen tarkkailun määritelmä tarkoittaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua, joka kohdistuu rikoksesta epäilyyn. PKL 12 §:n 4 momentti rajoittaa suunnitelmallisen tarkkailun kohdistamisen kotirauhan suojaamaan tilaan. Kuten muidenkin salaisten pakkokeinojen käytössä, suunnitelmallista tarkkailua voidaan kohdistaa rikoksesta epäiltyyn ainoastaan siinä tapauksessa, kun häntä epäillään rikoksesta, josta on säädetty vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

Suunnitelmallisen tarkkailun yllämainitusta (teknisestä) valvonnasta erottaa tiettyyn henkilöön kohdennettu tiedonhankinta tarkoitus, joka tehdään rikoksen selvittämiseksi. Havaintoja tulee tehdä, salaiselle pakkokeinolle tunnusomaisesti, salassa niin, että kohde ei havaitse toimenpidettä, vaikka tarkkailua voidaan toteuttaa sinänsä avoimesti esimerkiksi tunnuksellisesta poliisiautosta.¹³¹ Droneilla suoritettu suunnitelmallinen tarkkailu toteutettaisiin luultavasti sellaisesta etäisyydestä, josta kohdehenkilö ei sitä itse huomaisi.

Pakkokeinolain esitöissä (HE 222/2010) luetellaan suunnitelmallisen tarkkailun välineistöstä, jolla tuetaan aistihavaintoja: ” muun ohessa kiikaria, kameraa, videokameraa, valonvahvistinta tai muuta vastaavanlaista teknistä laitetta.” Lain esityön välineluettelossa on jätetty tilaa teknologiselle kehitykselle. Laveasti tulkiten Dronen käyttö saattaisi mahtua suunnitelmallisen tarkkailun apuvälineistöön. Kameraa, videokameraa ja kiikaria käytettäessä kuvakulma on käyttäjän silmien tasolla, kun taas dronea käytettäessä kuvakulma on laajempi ja fyysisesti korkeammalla.

Pakkokeinolain 10 luvun 19§ sisältää teknisen katselun määritelmän ja edellytykset:

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäiltyä taikka tilan tai muun paikan tarkkailua

¹³⁰ Helminen ym. 2014, 1153.

¹³¹ Helminen ym. 2014, 1152.

tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla.

Olellainen ero teknisen katselun ja suunnitelmallisen tarkkailun välillä on laitteen sijoittaminen. Teknisessä katselussa laite sijoitetaan paikkaan eli jätetään ilman poliisin valvontaa, kun taas suunnitelmallisessa tarkkailussa laitteen tulee olla tiedonhankinnan ajan poliisin käytössä.¹³² Laitteiden hallinta -käsitettä tulkittaessa voinee olla mahdollista, että poliisi toteuttaisi hallintaa ja käyttöä ”etäohjauksella” niin, että poliisi voisi itse sammuttaa laitteen tarvittaessa. Poliisimiehen tulisi laitteiden käytön lisäksi tehdä havaintoja myös ilman laitteita.¹³³ Maininta etäohjauksen mahdollisuudesta puoltaa dronen soveltuvuutta ja käyttöä suunnitelmalliseen tarkkailuun, mutta havaintojen tekeminen ilman laitteiden apua tuo epäselvyyttä pykälän soveltuvuuteen. Tulevaisuudessa lienee tarpeellista suunnitella salaisten pakkokeinojen säännöstöjä myös dronen käyttöön paremmin soveltuvaksi, jos lainsäätäjä katsoo sille olevan tarvetta.

Poliisihallituksen virkamiehen mukaan dronien käyttö ei poikkea tavallisesta valokuvaamisesta muuten kuin ilmailulainsäädännön mukaan tulemisen osalta. Poliisihallituksen virkamiehen esittämän näkemyksen mukaan poliisilain 5 luvun 19 §:n mukainen tekninen katselu olisi soveltuva pykälä myös dronien käyttöön ja etenkin 5 kohdan mukainen ”rynnäkkökatselu”.¹³⁴ Ylläesitetyn pakkokeinolain tekniseen katselun tapaan myös poliisilain tekninen katselu on tarkoitettu toteutettavaksi paikkaan sijoitetulla laitteella, käytännön syistä tätä ei voida toteuttaa lain sanamuodon puitteissa dronella. On selvää, että drone on hyvä apuväline esimerkiksi piiritystilanteissa, jolloin videokuvaa välittämällä dronella voitaisiin parantaa poliisien työturvallisuutta. Rynnäkkökatselun suorittamiseen kuitenkin käytetään samalla tavalla paikkaan sijoitettua laitetta, joka ei voi käytännön syistä olla drone.

Viranomaisten toimien tulee perustua lakiin, eikä toimivaltaa voi laajentaa lain sanamuotoa edemmäksi. On totta, että dronien käyttöön sovelletaan ilmailulainsäädäntöä, mutta viranomaisten tulisi noudattaa lain antamia

¹³² Hankilanoja 2014, 95.

¹³³ Helminen ym. 2014, 1153.

¹³⁴ Ylikomisario Hätönen Poliisihallitus, sähköpostikeskustelu 19.9.2016.

toimivaltuuksia, siitä missä tapauksissa dronea voidaan käyttää. Näitä ovat esimerkiksi poliisilain 4 luvun 1§:n mukainen tekninen valvonta ja pakkokeinolain 10 luku 12 §:n suunnitelmallinen tarkkailu. Lainsäätäjän tulisi ottaa huomioon teknologinen kehitys ja säätää esimerkiksi dronella tapahtuvan ”rynnäkkökatselun” mahdollistavan sääntely.

4 Katsaus eräiden vertailumaiden lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöön miehittämättömien ilma-alusten osalta

Tässä kappaleessa esitellään Ruotsin, Iso-Britannian sekä Yhdysvaltojen dronien käyttöä sekä niiden juridista toimintaympäristöä. Kappaleen lopussa on vertailua helpottava taulukko, josta voi havaita maiden välisiä eroja.

4.1 Ruotsi

Suomen tapaan myös Ruotsissa on jäänyt alle 150 kilogrammaa painavien dronien säättely kotimaisen lainsäädännön varaan. Ruotsin liikennevirasto *transportstyrelsen* sääntelee kotimaisen Trafín tapaan dronelentämisen säännöistä ilmailun kannalta. Transportstyrelsen on julkaisut vuonna 2009 perusteellisen säännösten dronien käyttäjille Transportstyrelsens föreskrifter om obemannade luftfartyg (UAS) TSFS 2009:88, jota tarkastettiin huhtikuussa 2013 TSFS 2013:27. Dronien lennättämiseen Ruotsissa tarvitaan lupa, jos lentotarkoitus on: kaupallinen, tutkimus, tai lennätys tapahtuu näköyhteyden ulkopuolella. Säännös jaoittelee dronet eri kategorioihin riippuen lentoonlähtöpainosta sekä siitä lennätetäänkö dronea näköyhteyden ulkopuolella.¹³⁵ Säännös on samankaltainen Suomen säännöstöön verrattuna. TSFS säätelee lentokorkeudeksi 120 metriä ja rajoittaa lennättämistä lentokenttien rajoitusalueilla.¹³⁶

Ruotsin ilmailuvirasto *LFV – Luftfartsverket* tarjoaa dronien lennättäjille kartan, josta käyttäjät voivat nähdä lentokenttien rajoitusalueet ja näin ollen lennättää dronea turvallisesti sallitulla alueella. Siinä tapauksessa, kun dronea täytyy lennättää lentokentälle kuuluvalla control zonella, tulee lennonjohtolta pyytää siihen lupa.¹³⁷ LFV:n toimivalta kuuluu lennonjohtamisen ja lentoturvallisuuden alaan. Ilmailulain *Luftfartslag* (2010:500) mukaan Ruotsin ilmatilaan voidaan määrätä erilaisia lentokieltoalueita.¹³⁸ Lentokieltoalueisiin kuuluu ydinvoimaloiden, vankiloiden,

¹³⁵ TSFS 2009: 88, 4.

¹³⁶ TSFS 2009:88, 11.

¹³⁷ LFV Drönarkarta.

¹³⁸ Luftfartslag 1 kapitel 8 §.

kansallispuistojen sekä puolustusvoimien alueita ¹³⁹. Lentokieltoalueella ilma-aluksesta valokuvaaminen on luvanvaraista

Henkilötietojen lainsäädäntö Ruotsissa on Suomeen verrattuna varsin samankaltaista. Ruotsin henkilötietolaki *personuppgiftslag* (1998:204) on säädetty henkilötietodirektiivin mukaisesti. Oleellinen ero Suomen ja Ruotsin välillä löytyy Ruotsalaisesta kameravalvontalainsäädännöstä. Ruotsissa kameravalvontaan on oma erityislakinsa *kameraövervakningslag* (2013:460). Ruotsin kameravalvontalain mukaan lääninhallitukselta tulee hakea lupaa kameravalvonnan aloittamiseen¹⁴⁰ joissain tapauksissa pelkkä ilmoitus¹⁴¹ lääninhallitukselle riittää. Suomessa ei tiettävästi ole ainuttakaan droneihin liittyvää oikeustapausta toistaiseksi. Ruotsissa hallinto-oikeudet ovat käsitelleet kameravalvontalain soveltuvuutta droneihin useammassa tapauksessa.

Korkein hallinto-oikeus selvensi kameravalvontalain sovellettavuutta droneihin hiljattain julkaistuilla oikeustapauksillaan. Ruotsin kameravalvontalain mukaan vaaditaan lupa valvontakameralle, jos se on suunnattu kohti paikkaa, johon yleisöllä on vapaa pääsy. Henkilö haki lääninhallitukselta *länsstyrelse* kameravalvontalupaa kuvataksaan kaupallisessa tarkoituksessa dronella, johon on kiinnitetty kamera. Miehen tarkoituksena oli ottaa dronella ilmakuvia rakennuksista ja alueista. Hän ohjasi kopteria radio-ohjaimella ja näki videolinkin avulla saman kuvan, jonka kamera näki sillä hetkellä. Hänen tarkoituksenaan ei ollut kuvat ihmisiä. ¹⁴²

Lääninhallitus hylkäsi miehen lupahakemuksen vedoten siihen, että yksityisyydensuoja (*integritetsintresset*) on painavampi intressi kuin tarve kameravalvontaan. Mies valitti Lääninhallituksen päätöksestä sillä perusteella, että drone-kuvaaminen ei kuuluisi luvan piiriin siinä tilanteessa, kun dronea ohjataan näköetäisyydellä. Lääninhallitukselta vaadittiin hakemusmaksun 3700 kruunua korvaamista korkoineen, koska mies oli jättänyt lupahakemuksen virheellisten tietojen perusteella. Linköpingin hallinto-oikeus *förvaltningsrätt* käsitteli miehen valituksen ja päätyi kumoamaan lääninhallituksen päätöksen ja linjasi myös, että

¹³⁹ AIP Sverige 2011, 3-16.

¹⁴⁰ Kameraövervakningslag 9§.

¹⁴¹ Kameraövervakningslag 12§.

¹⁴² Högsta Förvaltningsdomstolens dom 78-16, 2.

drone-kuvaaminen ei edellytä kameravalvontalain mukaista lupaa.¹⁴³ Hallinto-oikeus perusteli kameravalvontalain soveltumattomuutta sillä, että kamera ei ole pysyvästi yhdessä paikassa ja kuvaaminen on hetkittäistä.¹⁴⁴ Dronekuvaaminen ei hallinto-oikeuden mukaan täyttänyt kameravalvontalain määritelmää kameravalvonnasta.¹⁴⁵ Ruotsin tietosuojaviranomainen Datainspektionen valitti Linköpingin hallinto-oikeuden päätöksestä ylempään Jönköpingin hallintotuomioistuimeen *kammarrätt*.

Ylempi hallinto-oikeus kumosi päätöksen ja palautti asian käsittelyyn takaisin hallinto-oikeuteen sillä perusteella, että kameravalvonta on luvanvaraista. Kameravalvontalain 9 §:n mukaan kyseessä on valvontaan liittyvä intressipunninta. Kameravalvonta voidaan oikeuttaa esimerkiksi rikoksien tai onnettomuuksien estämiseksi tai muulla tärkeällä syyllä. Jönköpingin hallinto-oikeuden mukaan dronen käyttötapa on kameran suuntaaminen yleisöön, jolloin sovellettavaksi tulee kameravalvontalaki ja toiminta on luvanvaraista.¹⁴⁶

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kameran kiinnittäminen droneen on kameravalvontalain mukainen paikkaan kiinnittäminen. Tuomioistuimen mukaan ongelmaksi ei myöskään muodostu dronen etäohjaus, joka ei aiheuta lainsoveltamisongelmaa, vaikka kameravalvonta on määritelty paikkaan kiinnitetyksi ja paikallaan pysyväksi *utrustningar som är uppsatta så att de utan att manövreras på platsen*. Korkeimman hallinto-oikeuden tuomio oli yhtenevä ylempään hallinto-oikeuden kanssa, minkä vuoksi asia palautettiin hallinto-oikeuden *förvaltningsrätten* käsiteltäväksi kameravalvonta luvan tiimoilta.¹⁴⁷

Alempiasteinen hallinto-oikeus sovelsi kameravalvontalain ”teknisesti” rajoittunutta määritelmää kameravalvonnasta minkä vuoksi dronella kuvaaminen ei soveltuisi kameravalvontalainsäädäntöön. Ylempiasteinen hallinto-oikeus lähti havainnollistamaan asiaa intressipunninnan keinoin, koska kyseessä on kuitenkin valvontakeino, vaikka se ei soveltuisi teknologisesti rajoittuneen kameravalvonnan

¹⁴³ Förvaltningsrätt 2020-15.

¹⁴⁴ kestoltaan noin 15 minuuttia

¹⁴⁵ TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument och därmed jämförbara utrustningar som är uppsatta så att de, utan att manövreras på platsen, kan användas för personövervakning samt separata tekniska anordningar för avlyssning eller upptagning av ljud vilka i samband med användning av sådan utrustning används för personövervakning.

¹⁴⁶ Kammarrätt 1369-15.

¹⁴⁷ Högsta Förvaltningsdomstolens dom 78-16, 4.

määritelmän piiriin. Drone-kuvaamiseen liittyy myös toinen oikeustapaus Malmön hallinto-oikeudesta 1323-15, jossa tietosuojavaltuutettu valitti päätöksestä Göteborgin ylempään hallinto-oikeuteen 2156-15. Teknologiaongelmat kameravalvontalainsäädännön soveltamisessa poistunevat EU:n yleisen tietosuojasetuksen myötä.

Ruotsin poliisi on tilannut käyttöönsä Saabin valmistamia droneja jotka sisältävät päivä- ja yökäyttöön soveltuvan kameran. Tiedustelukäyttöön tarkoitettuja droneja käytetään kokeilumielessä jo vuonna 2016.¹⁴⁸ Ruotsin puolustusvoimat ovat hankkineet omat dronensa, joiden tarkoituksena on osallistua Malissa tapahtuvaan YK:n rauhanturvaoperaatioon. Tiedustelupataljoonan taktinen UAV- joukkue harjoittelee Malin tehtävää varten Gotlannissa aikavälillä 26.9-10.10.2016.¹⁴⁹

Ruotsissa on uutisoitu dronien käytöstä autonpolttajien etsinnässä. Autonpolttajien jäljillä ovat myös Malmön moottoripyöräpoliisit. Dronen laajan kuvakulman ansiosta, ilmasta käsin voidaan valvoa laajoja alueita ja sen käyttö on huomattavasti edullisempaa, kuin poliisihelikoptereiden. Helikoptereihin verrattuna drone on myös vaikeampi havaita maasta päin. Dronen avulla voidaan ohjata poliisit tahallaan autoja sytyttäneiden jäljille. Poliisin drone-kokeilun aikana Malmön alueelle on määrätty väliaikainen lentokielto, koska droneja ohjataan näköyhteyden ulkopuolella, mikä aiheuttaisi vaaraa muille ilma-aluksille.¹⁵⁰

Siviilien lennättämät dronet ovat vuonna 2015 aiheuttaneet Ruotsissa 35 raportoitua tilannetta, joissa dronea on lennätetty lentokentän läheisyydessä. Raportoiduilla kerroilla luvattomat drone-lennot ovat aiheuttaneet lentojen uudelleenjärjestelyjä ja peruutettuja laskulupia. Turvallisuussyistä tehdyt uudelleenjärjestelyt aiheuttavat lentoliikenteelle turhia kuluja. Lisäksi on olemassa mahdollisuus lentokoneen ja dronen törmäykseen. Ongelmanratkaisuksi on ehdotettu Hollannin poliisin kehittämää tapaa usuttaa kotka dronen kimppuun. Koulutetut kotkat luulevat dronen

¹⁴⁸ Nyteknik, 2016.

¹⁴⁹ Försvarmakten, 2016.

¹⁵⁰ Sydsvenskan, 2016.

olevan saalis, jolloin dronen potkurit pysähtyvät kotkan vahvoihin kynsiin ja drone saadaan hallitusti kiinni ja maanpinnalle.¹⁵¹

Suomessa ei tiedettävästi ole droneihin liittyviä oikeustapauksia, kun taas ruotsalainen henkilötietolaista erillinen kameravalvontalainsäädäntö on mahdollistanut ainakin hallinto-oikeuden puolella tapahtuvan oikeusasteiden välisen debaatin. Suomalaisessa mediassa ei ole tiedotettu dronien aiheuttamista ”läheltä piti” -tilanteissa lentokentillä. Ruotsin liikennevirasto on ollut edistyksellisessä asemassa julkaisemalla miehittämättömän ilmailun säännösten jo vuonna 2009, kun Suomessa Trafi julkaisi suppeanmuotoisen säännösten vuonna 2013. Maidenväliset erot saattavat selittyä jo pelkästään dronien lukumäärällä. Ruotsissa on ilmoitettu olevan jo yli 100 000 kaupallisessa käytössä olevaa dronea, kun taas Suomessa esimerkiksi RPAS Finland yhdistykseen on järjestäytynyt 12 drone-alan yritystä sekä 4 asiantuntijajäsentä. Huomionarvoista on myös se, että kaupalliseen drone-toimintaan tulee hakea Ruotsin liikenneviraston lupaa, kun taas Suomessa on ainoastaan ilmoitusvelvollisuus Trafille. Lisäksi Ruotsissa vaaditaan kameravalvontalain mukainen lääninhallituksen lupa drone-kuvaamiseen, kun taas kotimaisen henkilötietolain puitteissa ei lupaa pääsääntöisesti tarvitse. Suomessa lainsäädännöllinen toimintaympäristö kaupalliselle drone-toiminnalle on huomattavasti sallivampi.

4.2 Iso-Britannia

Dronien käytön yleistymisen kaupallisessa toiminnassa sekä yksityisten henkilöiden harrastuksena on herättänyt Iso-Britannian ilmailuviranomaisen CAA *Civil Aviation Authority* säätelemään dronien käyttöä. Uudistettu ilmailulaki *Civil aviation order* tuli voimaan 25.8.2016. Ennen uuden ilmailulain voimaantuloa droneihin ei kohdistunut tarkkaa säätelyä.¹⁵² Ilmailulaissa säädetään erikseen pienistä miehittämättömistä lennokeista sekä pienistä miehittämättömistä valvontalennokeista. Valvontadroneja ei saa ilman Britannian ilmailuviranomaisen lupaa lennättää 150 metriä korkeammalla tai 150 metrin läheisyydessä tiheästi asutetuilla alueilla tai yli 1000 henkilön yläpuolella. Alusten, ajoneuvojen ja

¹⁵¹ Expressen, 2016.

¹⁵² Trafikstyrelsen, 2015.

rakennusten läheisyydessä tulee noudattaa 50 metrin turvarajaa.¹⁵³ Kuten Ruotsissa niin myös Briteissä ilmailuviranomaiselta tulee hakea kaupalliseen drone-toimintaan lupaa. Luvan saadakseen henkilön tulee olla vähintään 18 -vuotias ja osoittaa riittävää ymmärrystä lentosäännöksistä ja hyvästä ilmailutavasta, sekä suorittaa käytännön lentokoe ja muodostaa tarvittavista tiedoista toimintamanuaali.¹⁵⁴

Brittien ensimmäinen droneihin liittyvä oikeustapaus *The United Kingdom Civil Aviation Authority v Robert Knowles* käsiteltiin paikallisessa alioikeudessa *District magistrate court*. Mieshenkilö jäi ilmailulain vastaisesta dronen lennättämisestä kiinni, koska drone löytyi vedestä lähellä ydinsukellusveneen testausaluetta. Dronen sisältämästä raskauttavasta kuvamateriaalista kävi ilmi, että dronea oli lennätetty rajoitetussa ilmatilassa sukellusveneidän läheisyydessä sekä liian lähellä vilkasta siltaa. Robert Knowles sai 800 punnan sakot ja joutui maksamaan oikeudenkäyntikuluja 3500 puntaa. Yksityishenkilön tuomiolla lähetettiin eräänlainen viesti drone-harrastajille siitä, että dronen käytössä on myös otettava huomioon ilmailuun liittyvät turvallisuussäännöt.¹⁵⁵

Siinä tapauksessa, että drone sisältää kameran tai muun välineen, jolla voidaan kerätä henkilötietoja, on mahdollista, että Iso-Britannian henkilötietolaki *Data Protection Act* (DPA) tulee sovellettavaksi. Myös DPA noudattelee vuoden 1995 henkilötietodirektiiviä, joten esimerkiksi yksityiskäytön soveltamisalarajaus on samankaltainen kuin Suomessa ja Ruotsissa. Kaupallisessa drone-toiminnassa tulee ottaa huomioon tietosuojavaltuutetun toimiston *information commissioners office* laatiman kameravalvontaohje *CCTV code of practice*, jota noudattamalla päästään täyttämään DPA:n asettamat vaatimukset. Kameravalvontaohjeessa tuodaan esiin sen soveltamisala¹⁵⁶ ja muistutetaan, että DPA:n noudattaminen saattaa, soveltamisalarajauksesta huolimatta, kuulua yksityisille henkilöille esimerkiksi siinä tapauksessa, jos yksityisen henkilön kotona oleva kameravalvontalaitteisto on suunnattu niin, että sillä kuvataan oman kodin lisäksi esimerkiksi julkista katua. Ohje sisältää oman lukunsa perinteisistä valvontakameroista poikkeavista järjestelmistä,

¹⁵³ The Air Navigation Order, Article 95.

¹⁵⁴ CAA, Apply for a permission to fly drones for commercial work.

¹⁵⁵ CAA, First conviction for illegal use of an unmanned aircraft

¹⁵⁶ Kameravalvontalaitteistoa kaupallisesti käyttävät tahot.

joita ovat: rekisterikilpien lukulaitteet, vaatteisiin sijoitetut videolaitteet, dronet ja automaattiset tunnistusteknologiat.

Ohjeessa tuodaan esiin jako drone-harrastajien ja kaupallisten toimijoiden välillä ja korostetaan dronen tarjoaman korkean kuvakulman mahdollisuutta loukata yksityisyyttä. Dronella kuvatusta materiaalista ei välttämättä voi tunnistaa yksilöitä, mutta tunnistamista voi edesauttaa konteksti tai käytössä olevat zoom ominaisuudet. Tahattoman yksityisyyden loukkauksien vuoksi dronien käytölle tulisi olla vahvat perusteet. Ohjeessa tuodaan esiin vaikutustenarvioinnin tärkeys, tallennuksen keskeyttäminen tarpeen vaatiessa sekä kerätyn datan asianmukainen säilyttäminen ja hävittäminen. Dronen käytöstä tulisi pyrkiä ilmoittamaan ihmisille mahdollisimman innovatiivisin keinoin esimerkiksi pitämällä huomioliiviä sekä asettamalla alueelle kylttejä, joissa kerrotaan tapahtuvasta dronekuvaamisesta sekä ohjataan verkkosivuille, jossa on asiaankuuluva rekisteriseloste.¹⁵⁷

Valtion liiallista puuttumista yksilöiden yksityiseen elämään haluttiin suitsia vuonna 2012 säädetyllä Brittien vapausoikeuksien lailla *Protection of Freedoms Act (POFA)*.¹⁵⁸ Laki sisältää sääntelyä esimerkiksi biometrisen datan käytöstä, valvonnasta ja terrorisminvastaisista toimivaltuuksista. Viranomaisten suorittamaan kameravalvontaan ei ole aikaisemmin ollut lainsäädäntöä pois lukien poliisien pakkokeinot ja piilotetut tiedonhankintatavat.¹⁵⁹ Viranomaisia velvoitti ainoastaan henkilötietolaki ja tietosuojaviranomaisen ohje. Vapausoikeuksien laki velvoitti kameravalvontasäännösten *Surveillance Camera Code of Practice* muodostamiseen ja koodin toimeenpanoa vahvistamaan nimitettiin myös valvontakamera komissaari *Surveillance camera commissioner*.¹⁶⁰ Säännösten tarkoituksena on ohjata asianmukaista ja tehokasta kameravalvonnan käyttöä viranomaistoiminnassa. Käytännössä sillä ohjataan poliisien ja muiden viranomaisten kameravalvonnan käyttöä¹⁶¹.

¹⁵⁷ CCTV code of practice. 2015, 29-30.

¹⁵⁸ Home Office 2012. Sweeping reforms to restore British liberties.

¹⁵⁹ Explanatory Notes. 2012, part 2 chapter 1.

¹⁶⁰ Protection of Freedoms Act, section 29 & 34.

¹⁶¹ Protection of Freedoms Act, section 33.

Dorsetin, Devonin ja Cornwallin poliisit ovat ensimmäisenä läpäisseet ulkopuolisen tekemän sertifiointin siitä, että poliisin drone-käyttö on sisäministeriön kameravalvontasäännösten mukaista. Poliisit ovat kahden vuoden ajan käyttäneet droneja etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa dronella on korvattu helikopterin käyttöä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi olleet kadonneiden etsinnät. Suomalaisten kollegojen tapaan brittipoliisit ovat käyttäneet droneja kolaripaikkojen kuvaamiseen, jolloin työ on suoritettu tuntien sijaan minuuteissa, jolloin tien käyttöä ei rajoiteta niin pitkiä aikoja kuin yleensä.¹⁶²

Poliiseilla on oman dronien käyttönsä lisäksi tehtävänäan torjua laitonta dronien käyttöä. Poliiseille on julkaistu oma ohjekirja: Guidance to Officers on Drones – Legislation and dealing with misuse. Ohjeessa luetellaan lait, joita voidaan rikkoa dronea käyttämällä, joista ensimmäisenä mainitaan ilmailulaki.¹⁶³ Poliiseille annetaan toimintaohjeet siitä, miten tilanteessa, johon liittyy drone, tulisi toimia. Ensin poliisin tulee ottaa kuva tai video tapahtumasta ja tunnistaa dronen ohjaaja. Jos dronea ohjataan näköyhteyden ulkopuolella FPS (First Person View) -laseilla, tekijä saattaa syyllistyä rikokseen, koska drone tulisi olla näköyhteydessä koko ajan. dronen ohjaajalta tulisi kysyä mitä kuvataan ja mitä ylipäätään tehdään, ja onko ohjaajalla ilmailuviranomaisen lupa, jonka voimassaolo tulee tarkastaa. Poliisin varmistuttua rikkomuksen/rikoksen laadusta esimerkiksi: tirkistelystä, pahoinpitelystä tai rikosperusteisesta vahingosta tulee Dronen ohjaajaa kehottaa ohjata drone laskeutumaan. Lisäksi poliiseille kerrotaan ohjeita, miten toimia niskoittelevan drone-ohjaajan kanssa. Poliiseja ei kehoteta omin avuin ohjaamaan dronea laskeutumaan vaan suositellaan odottamaan dronen akun loppumista.¹⁶⁴

Verrattuna Suomeen Iso-Britannian tietosuojaviranomainen on ollut kameravalvontaan liittyvässä soft law (CCTV code of practice) sääntelyssä aktiivinen jo vuodesta 1998.¹⁶⁵ Tietosuojaviranomaisen aktiivista osallistumista saattaa osaltaan selittää Iso-Britanniassa olevien kameravalvontalaitteistojen määrä. On arvioitu, että Briteissä on joka yhdennelletoista henkilölle oma valvontakamera

¹⁶² Home Office, 2016. Case study – Surveillance cameras on drones.

¹⁶³ Public Order Act, 1988 (section 4 and section 5), Protection From Harassment Act 1997 (section 2), Sexual Offences Act 2003 (section 67), Terrorism Act 2000 (section 58. and others), Likely to lead to a Breach of the Peace, Public Nuisance.

¹⁶⁴ Guidance to Officers on Drones – Legislation and dealing with misuse. 2015, 5-8.

¹⁶⁵ CCTV code of practice. 2015, 3.

eli yhteensä noin 5,9 miljoonaa valvontakameraa.¹⁶⁶ Britannian ilmailuviranomaisen verkkosivuilla on selvä viittaus dronien aiheuttamista yksityisyydensuojan ongelmista ja lisätietoja tarjotaan tietosuojaviranomaisen toimiston verkkosivuilla, jossa ohjataan kuluttajia ja kaupallisia toimijoita vastuulliseen toimintaan sekä noudattamaa henkilötietodirektiiviä. Suomessa ei tällaista Trafín ja tietosuojavaltuutetun välistä yhteyttä ole.

4.3 Yhdysvallat

Yhdysvalloissa on havaittu dronien käytön lisääntyminen, mikä on aiheuttanut viranomaisen sääntelytarpeen. Käyttäjämäärien lisääntyessä lisääntyy myös luvaton tai vaarallinen dronen lennättäminen, mikä on ilmennyt esimerkiksi lentäjien tekeminä drone-havaintoina.¹⁶⁷

Amerikassa droneihin liittyvä sääntely on monitahoista ja osittain ristiriidassa keskenään. Code of Laws of the United States of America sisältää Yhdysvaltojen yleiset ja pysyvät lait, jonka 49 osan 40103 pykälässä säädetään hallituksen toimivallasta ja ilmailuviranomaisesta: Hallituksella on yksinomainen itsemääräämisoikeus Yhdysvaltain ilmatilasta.¹⁶⁸ Lisäksi kansalaisilla on vapaus liikkua tässä ilmatilassa.¹⁶⁹ Tätä ilmatilaa kontrolloi Yhdysvaltain lentoliikenneviranomainen *Federal Aviation Administration*, joka säätelee ilmatilan käyttöä asetuksin tai säädöksin turvatakseen tehokkaan ja turvallisen ilmatilan käytön.¹⁷⁰

Vuonna 2012 Yhdysvaltain kongressi hyväksyi lentoliikenneviranomaisen uudistamislain *Federal Aviation Administration (FAA) Modernization and Reform Act of 2012*. Uudistuslain yhtenä tarkoituksena oli valmistella ja integroida dronet kansalliseen lentoliikennejärjestelmään.¹⁷¹ Vastatoimena tähän useat osavaltiot ja

¹⁶⁶ The Telegraph, 2013.

¹⁶⁷ Federal Aviation Administration 2015, 1.

¹⁶⁸ 49 U.S.C 40103 (a) 1: "The United States Government has exclusive sovereignty of airspace of the United States."

¹⁶⁹ 49 U.S.C 40103 (a) 2: "A citizen of the United States has a public right of transit through the navigable airspace."

¹⁷⁰ 49 U.S.C 40103 (b) 1: "The Administrator of the Federal Aviation Administration shall develop plans and policy for the use of the navigable airspace and assign by regulation or order the use of the airspace necessary to ensure the safety of aircraft and the efficient use of airspace."

¹⁷¹ Federal Aviation Administration Modernization and Reform Act of 2012.

kaupungit säätivät lakeja, joilla säädeltiin droneilla lentämistä osavaltion tai kaupungin alueella. Dronihin liittyvä sääntely voidaan karkeasti jaotella kolmeen eri ryhmään:

- 1) Laki, jolla kielletään poliisien valvontadronien käyttö
- 2) Kielletään asein varustetut dronet
- 3) Dronien täyskielto¹⁷²

Osavaltiotasoinen sääntely aiheuttaa ilmaturvallisuuteen liittyviä ongelmia, jos paikallisella tasolla ryhdytään sääntelemään ilmailuun liittyviä asioita. Siinä tapauksessa ilmatilan sääntelystä muodostuisi tilkkutäkki, joka vaarantaisi ilmaliikenteen turvallisuuden ja tehokkuuden.¹⁷³ Tämän vuoksi onkin suotavaa, että osavaltioiden ja kaupunkien lakeja säädettyä konsultoitaisiin ilmailuviranomaista etenkin, jos säädellään dronien lentokorkeutta, reittejä tai lentokieltoja.¹⁷⁴

Ilmailuviranomaisella ei ole kuitenkaan toimivaltaa rajoittaa osavaltiotasoisia lainsäädäntöä, jolla esimerkiksi vaaditaan poliisilta kotietsintälupa, silloin kun dronea käytettäisiin valvontaan tai droneilla tirkistelyn kieltämiseen. Yksityisyyteen ja poliisien toimintaa sääntelevät lait eivät Yhdysvalloissa kuulu valtiotasoisien sääntelyn piiriin.¹⁷⁵

Yhdysvaltojen ilmailuviranomainen on säädellyt kattavasti, joskin hieman hajautetusti, dronien käyttöä. Riippumatta dronen käyttötarkoituksesta kaikki 250 grammaa painavat dronet täytyy rekisteröidä. Rekisteröityessä henkilö saa ilmailuviranomaiselta rekisterinumeron, joka tulee kiinnittää droneen. Rekisteröityminen maksaa 5 dollaria ja on voimassa kolmen vuoden ajan. Rekisteröimisen laiminlyönnistä voi seurata jopa 27,500\$ sanktio.¹⁷⁶

Yhdysvaltojen ilmailuviranomaisen mukaan ei-kaupalliseen harrastuskäyttöön noudatetaan ilmailuviranomaisen tulkintaa lennokeista *Interpretation of the Special Rule for Model Aircraft (Public Law 112-95, Section 336)*. Ei-kaupallisessa tarkoituksessa dronea lennättävän tulee pysyä 5 malin etäisyydellä lentokentistä ja

¹⁷² Carver 2014, 7.

¹⁷³ Federal Aviation Administration 2015a, 2.

¹⁷⁴ Federal Aviation Administration 2015a, 3.

¹⁷⁵ Federal Aviation Administration 2015a, 3.

¹⁷⁶ Federal Aviation Administration 2015b 6-7.

lennättäminen tulee olla näköyhteyden varaista.¹⁷⁷ Ilmailuviranomaisen ”kaupallinen” säädöstö tulee sovellettavaksi esimerkiksi siinä tapauksessa, jos harrastedronea lennättäisi esimerkiksi BVLOS¹⁷⁸ tekniikalla.

Ilmailuviranomaisen sääntö *Operation and Certification of Small Unmanned Aircraft Systems* liittyen kaupalliseen drone-toimintaan on eurooppalaisesta näkökulmasta melko ankara. Dronen ohjaajalla tulee olla *Remote Pilot Airman Certificate* - lupakirja¹⁷⁹ sekä hänen tulee läpäistä liikenteen turvallisuusviranomaisen *Transportation Security Administration* tarkastus.¹⁸⁰ FAA:n sääntö sisältää useita fyysisiä rajoituksia lentämiselle lentokorkeuden, nopeuden ja päivänvalon suhteen.¹⁸¹ Dronea tulisi lennättää ohjaajan näkökentässä eikä sitä saisi ohjata liikkuvasta kulkuvälineestä eikä yleisön yläpuolella. Näistä kaikista rajoituksista voi poiketa hakemalla ilmailuviranomaiselta erillistä lupaa.¹⁸²

Amerikkalainen oikeuskäytäntö liittyen droneihin on melko värikästä. Kentakyläinen mies ampui 60 metrin korkeudessa lentäneen dronen omalta kuistiltaan. Dronen ampunut mies perusteli tekoaan sillä, että drone lensi hänen kiinteistön yläpuolellaan ja loukkasi hänen yksityisyyttään. Ilkivaltasyyte¹⁸³ kuitenkin hylättiin piirikunnan tuomioistuimessa.¹⁸⁴ Samasta tapahtumasarjasta on valitettu liittovaltiotason tuomioistuimeen ja se on droneihin liittyvissä oikeustapauksissa lajissaan ensimmäinen. Oikeusjutun tarkoituksena on pyrkiä määrittelemään selvät oikeudet kiinteistön omistajille ja lentotyötä tekeville. Lisäksi kantaja hakee vahingonkorvausta tuhoutuneesta dronesta.¹⁸⁵

Boggs v. Merideth jutun merkitys on melko suuri, koska aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä on vähän. On selvää, että Yhdysvaltain ilmailuviranomainen hallitsee ilmatilaa, mutta ei ole selvää mistä ilmatila tarkkaan ottaen alkaa. Ilmailuviranomaisen mukaan toimivalta alkaa maantasosta ylöspäin.

¹⁷⁷ Interpretation of the Special Rule for Model Aircraft 2014, 6.

¹⁷⁸ beyond visual line of sight.

¹⁷⁹ Operation and Certification of Small Unmanned Aircraft Systems 2016, 5.

¹⁸⁰ Operation and Certification of Small Unmanned Aircraft Systems 2016, 109.

¹⁸¹ Lentokorkeus 120 metriä, nopeusrajoitus 160 km/h ja päiväsaikaan.

¹⁸² Operation and Certification of Small Unmanned Aircraft Systems 2016, 5.

¹⁸³ First-degree criminal mischief.

¹⁸⁴ The Wall Street Journal 2015.

¹⁸⁵ Boggs v. Merideth Case No. 3:16-cv-6-DJH.

Oikeuskäytännön mukaan kiinteistön omistajalla on käyttöoikeus 25 metrin korkeuteen kiinteistöllään, jolloin oikeuden ratkaisulla on merkittävä selventävä vaikutus liittyen henkilöiden toimivaltaan.¹⁸⁶

Lentoliikenneviranomaisen uudistamislain aikaan vuonna 2012, eikä sen jälkeenkaan, droneihin liittyviä yksityisyysasioita ei ole noteerattu. Kongressi ei ole tehnyt lakialoitteita liittyen dronen aiheuttamiin yksityisyydensuojan vaikutuksiin. Tuomioistuimet eivät ole ottaneet kantaa dronevalvonnan perustuslainmukaisuuteen eikä ilmailuviranomainen ole huomionnut yksityisyyttä dronesäännöissään.¹⁸⁷

Dronien viranomaiskäyttö on Yhdysvalloissa varsin edistyksellistä. Vuodesta 2013 Yhdysvaltain rajavartiostolla *U.S. Customs and Border Protection* on ollut käytössään kymmenen Predator B¹⁸⁸ dronea. Suurin osa rajavartioston dronelennoista keskittyy Yhdysvaltain rajoille esimerkiksi kaukaisiin sijainteihin, jotka ovat vaarallisia tai muuten vaikeasti saavutettavia. Maan pohjoisosassa lennetään noin 160 kilometrin pituisia ”käytävää” joka ei ulotu kaupunkialueelle. Eteläisellä rajalla dronella valvotaan 30-100 kilometrin pituisia aluetta. Rajavartiolaitos myös tarjoaa drone-tukea myös muille valtion virastoille, kuten esimerkiksi rannikkovartiostolle tai huume poliisille. Rajavartiolaitoksen Predator -dronea käytettiin hyväksi poliisin piiritystilanteessa, jossa dronea tarvittiin henkilön paikantamiseen.¹⁸⁹

Yhdysvaltain oikeusministeriön alaisissa laitoksissa esimerkiksi liittovaltion poliisi *Federal Bureau of Investigation* on käyttänyt kooltaan pienikokoisempia droneja jo vuodesta 2006. Droneja on käytetty vuosien 2006-2014 välisenä aikana 13 tutkintaan. Dronien avulla välitettiin kuvaa pelastusoperaatioissa, kidnappaustutkimuksissa, panttivankitilanteissa ja huumeiden salakuljetuksen estämisessä. Dronet ovat hyödyllisiä FBI:n toiminnassa, koska ne ovat käyttökustannuksiltaan halvempia kuin miehitetyt lennot ja niitä on vaikeampi

¹⁸⁶ Toobin, 2016.

¹⁸⁷ Congressional Research Service 2015, 4.

¹⁸⁸ Predator B -tyypin Dronea on käytetty myös amerikkalaisten sodankäynnissä Irakissa ja Afganistanissa (The Economist, 2007).

¹⁸⁹ Homeland Security 2013, 5-6.

havaita maasta käsin. FBI:n drone-operaatioihin oli ilmailuviranomaisen lupa eikä mihinkään niistä käytetty etsintälupaa.¹⁹⁰

Alla olevaan taulukkoon on kerätty vertailevasti droneihin liittyvä lainsäädäntö. Yhdysvalloissa pelkkä ilmailulainsäädäntö on erittäin kattavaa ja luo toimijoille monenlaisia velvoitteita. Yhdysvalloissa on tällä hetkellä juridinen tyhjiö liittyen dronien yksityisyysvaikutuksiin. On kuitenkin otettava huomioon Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen oikeuskulttuurien ero ja oikeuskäytännön merkitys, mikä aikanaan saattaa täyttää tyhjiön. Maidenvälisiä eroja saattaa osaltaan selittää myös dronien käyttäjien lukumäärä.

¹⁹⁰ Office of the Inspector general 2015, 3.

Suomi	Ruotsi	Iso-Britannia	USA
<ul style="list-style-type: none"> • Ilmailulaki • Trafin määräys • Henkilötietolaki <p>Tarvitaanko lupa kaupalliseen toimintaan? Ainoastaan ilmoitus Trafille</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmailulaki <ul style="list-style-type: none"> ○ Transportstyrelsens säädös • Kameravalvontalaki • Henkilötietolaki (tietojen käsittely) <p>Tarvitaanko lupa kaupalliseen toimintaan? Lupa lääninhallitukselta kameravalvontaan sekä lupa ilmailuviranomaiselta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmailulaki <ul style="list-style-type: none"> ○ Civil aviation auhorityn määräys • Data Protection Act <ul style="list-style-type: none"> ○ Tietosuojaval-tuutetun ohje • Vapausoikeuksien laki (poliisitoiminta) <ul style="list-style-type: none"> ○ Sisäministeriön toimintaohje <p>Tarvitaanko lupa kaupalliseen toimintaan? Lupa ilmailuviranomaiselta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmailulaki <ul style="list-style-type: none"> ○ FAA:n sääntö kaupallis-teen toimintaan ○ FAA:n harraste-len-nokkitulk-in-ta • Ei lainsäädäntöä liittyen yksityisyyteen/henkilötietoihin <p>Tarvitaanko lupa kaupalliseen toimintaan?</p> <p>Rekisteröitymispakko jokaiselle</p> <p>Lentolupa (kaupallinen)+ TSA tarkastus</p>

5 Dronien käyttöön liittyvät ongelmat

Tässä kappaleessa esitellään laaja-alaisesti droneihin liittyviä ongelmia. Ensinnä kuvataan lähinnä ilmailuturvallisuuteen liittyviä fyysisiä ongelmia, jotka ovat ominaisia juuri droneihin liittyvinä ongelmina. Sen jälkeen esitellään eettisiä ongelmia jotka liittyvät sekä valvonnan kohteisiin, että dronen ohjaajiin. Eettisistä ongelmista siirrytään droneilla toteutettavissa oleviin ihmisoikeusrikkomuksiin sekä rikosoikeuden tunnusmerkistöihin jotka voivat täytyä droneja käytettäessä.

5.1 Fyysiset ongelmat

Droneilla mahdollistetaan upeita otoksia erilaisiin televisio- ja elokuvatuotantoihin kustannustehokkaalla tavalla. Dronen toiminta- tai käyttöhäiriö voi olla kohtalokas yleisölle tai dronen ohjaajalle. Kamerakopteria käytettiin vuonna 2015 Itävällassa pujottelukisoissa, jossa huippulaskija Marcel Hirscher oli vähällä jäädä tippuvan dronen alle.¹⁹¹ Törmäysvoimasta riippuen sivullinen voi vahingoittua tai menehtyä törmäyksessä. Dronien ja muiden ilma-alusten ”läheltäpiti” tilanteista on uutisoitu useisiin kertoihin. Dronen ja matkustajalentokoneen törmäyksessä menetettävien ihmishenkien määrä olisi huomattava.¹⁹² Dronea matalalla lennätettäessä on käyttäjistä johtuvien tai toimintahäiriöiden lisäksi vaarana sivullisten aiheuttamat häiriöt esimerkiksi heitettäessä esineitä kohti dronen lapoja voidaan saada aikaan koneen hallinnan menetys tai käyttöhäiriö. Dronien siviili- ja viranomaiskäytön lisääntyessä turvallisuusongelmat ilmatilassa saattavat myös lisääntyä.

Ilmailuturvallisuuteen liittyvien ongelmien lisäksi droneilla on vaikutus henkilöiden yksityisyyteen. Yksityisyyteen kohdistuvat vaikutukset riippuvat dronien käyttötavasta, laajuudesta ja kerättävien henkilötietojen laadusta. Toiminnan sijainnilla, operaattorilla ja kontekstilla on myöskin merkitystä. Vaikutus yksityisyyteen on erilainen, jos drone on varustettu kasvontunnistustekniikalla ja sitä käytettäisiin rikoksen selvittämiseen, kun verrataan kameralla varustetun dronen käyttöä, jolla tutkitaan putkien kuntoa.¹⁹³

¹⁹¹ The Guardian 2015.

¹⁹² European commission 2015, 96.

¹⁹³ European commission 2015, 24.

On esitetty väitteitä siitä, että dronet eivät eroaisi tavallisesta kameravalvonnasta tai helikoptereista käsin suoritetusta valvonnasta paljoakaan. Perinteinen kameravalvonta on fyysisesti paikkaan sidottua ja yleensä kameravalvontaa suoritetaan julkisessa paikassa. Dronen käytöllä ei ole paikkaan sidottuja vaatimuksia ja lisäksi se voidaan varustaa erilaisilla sensoreilla ja prosesseilla, joilla analysoida kerättyä informaatiota.¹⁹⁴

Esimerkiksi Yhdysvaltojen puolustusministeriön alaiselle virastolle on kehitetty ARGUS (Autonomous Real-Time Ground Ubiquitous Surveillance) järjestelmä, jossa droneen on kiinnitetty korkearesoluutioinen kamera, joka kattaa 26 neliökilometrin pinta-alan yli viiden kilometrin korkeudesta. Järjestelmän keräämää data lähetetään tallennettavaksi maahan ja järjestelmän käyttäjät voivat zoomata tiettyyn kohteeseen ja katsoa materiaalia juuri tuosta kohdasta. ARGUKSEN avulla voidaan havainnoida 15 cm kokoisia esineitä sekä seurata kulkuneuvoja ja henkilöitä.¹⁹⁵

Edellä mainitun kaltaista dronea voidaan käsitellä täysin salassa ja ihmissilmäin ulottumattomissa. Ilmassa leijuvan dronen omistajaa on myös vaikeaa tunnistaa, etenkin jos dronea ohjataan näköyhteyden ulottumattomissa toisesta sijainnista. Esimerkiksi helikopteri on helpompi havaita ja usein myös tunnistaa rekisteritunnuksen perusteella. Drone voi siis olla tehokas ja kustannuksiltaan edullinen salaisen valvonnan työkalu. Dronen käyttö on huomattavasti edullisempaa, kuin reaaliaikaisen satelliittikuvan katseleminen, jonka tarkkuuteen vaikuttaa pilvet ja pimeys. Drone voidaan ohjata eri kuvakulmiin ja lähemmäs kohdettaan.¹⁹⁶

5.2 Eettiset ongelmat

Oikeuskirjallisuudessa on käsitelty droneihin liittyviä eettisiä ongelmia. Nämä ongelmat koskevat sekä valvonnan kohteita sekä osaltaan myös henkilöitä jotka harjoittavat valvontaa. Erääksi ongelmaksi muodostuu Dronien käyttäminen alkuperäisestä tarkoituksesta poikkeavaan tapaan eli niin sanottu *function creep*.¹⁹⁷ Droneja voitaisiin käyttää infrastruktuurien tarkastamiseen, mutta sen toinen

¹⁹⁴ European commission 2015, 27.

¹⁹⁵ Stanley 2013.

¹⁹⁶ The Economist 2007.

¹⁹⁷ European Commission A 2014, 30.

”ristiriitainen” käyttötarkoitus voisi olla työntekijöiden valvonta.¹⁹⁸ *Funktion creep* – riskiä kuvastaa myös alkuperäisen käyttötarkoituksen laajentaminen. Esimerkiksi kiinteistönvälittäjä voi käyttää Dronella otettuja videokuvia asuntojenmyyntimateriaalina, mutta hyväksyttävää ei ole asuntoalueen kuvaaminen myyntikohdetta laajemmin, mikä ilmentäisi esimerkiksi alueen taloudellista asemaa. Myös esimerkiksi poliisi saattaisi tieliikenneonnettomuuspaikkaa kuvatessaan kuvata myös ylinopeutta ajavan auton, jota mahdollisesti sakotettaisiin videon perusteella.¹⁹⁹ Äärimmillen vietyinä *function creep* -ilmiö aktualisoituu henkilötietolain periaatteiden: käyttötarkoitussidonnaisuuden ja henkilötietojen käsittelyn suunnittelun vastaisena toimintana.

Termi jähmettymisilmiö *chilling effect* on amerikkalaisessa oikeuskirjallisuudessa enimmäkseen käytetty termi, jolloin henkilö muuttaa käyttäytymistään esimerkiksi valvontateknologioiden vuoksi. Jähmettymisilmiö vaikuttaa vapausoikeuksien alueella jolloin henkilö ei välttämättä toteuta kokoontumisvapauttaan tai sananvapauttaan julkisissa tilanteissa.²⁰⁰ Eurooppalaisessa oikeuskäytännössä *chilling effect* on ilmennyt useimmiten sananvapauskysymyksissä esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.²⁰¹ Valvonnan läpinäkymättömyys eli dronen ohjaajan ja aluksen tunnistamisen vaikeus sekä epätietoisuus dronen kantamasta sensoritekniikasta aiheuttaa epäilemättä tunteen valvonnan kohteena olemisesta ja saattaa johtaa jähmettymisilmiöön.²⁰²

Siinä tapauksessa, jossa dronea ohjataan näköyhteyden ulkopuolella saattaa dronen ohjaaja kokea valvonnan epäinhimillistymisen, koska hänet on fyysisesti irrotettu tilanteesta, mikä saattaa vaikuttaa henkilön toimintaan. Laadultaan raskauttavien kuvien ottaminen dronella saattaa olla helpompaa, koska tilanteessa ei tarvitse olla itse fyysisesti läsnä samalla tavalla kuin tilannetta kuvatessa perinteisellä kameralla.

203

¹⁹⁸ European Commission B 2014, 7.

¹⁹⁹ European Commission A 2014, 31.

²⁰⁰ Finn & Wright 2012, 186.

²⁰¹ de Rechtspraak, 2013.

²⁰² WP 29 2015, 7.

²⁰³ European Commission A 2014, 33.

5.3 Oikeudenvastaisuus

Tämä kappale jakaantuu kahteen osioon, joista ensimmäisenä käsitellään Euroopan ihmisoikeussopimuksen (lyh. EIS) 8 artiklan oikeuskäytäntöä visuaalisesta valvonnasta. Toisessa osassa käsitellään dronella toteutettavissa olevia Suomen rikoslainsäädännön tunnusmerkistöjä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (lyh. EIT) oikeuskäytännön avulla voidaan johtaa tiettyjä periaatteita, jotka ovat sovellettavissa viranomaisten dronien käyttöön. Yksityis- ja perhe-elämän kunnioituksen suojan vahvuus vaihtelee sen tilan mukaan, jossa henkilö kulloinkin on. Yksityisyyden suojan alaan kuuluu henkilön intiimimmät osa-alueet (koti, ihmissuhteet ja arkaluontoiset tiedot). Tähän yksityiselämän tilaan jollain tavalla tunkeuduttaessa rikottaisiin epäilemättä Ihmisoikeussopimuksen 8(1) artiklaa. Henkilön poistuessa yksityiselämänsä piiristä julkiseen tilaan oletusarvo yksityisyydestä ei ole samankaltainen. Seuraavaksi käsitellään EIT:n oikeuskäytäntöä siitä milloin viranomaisen suorittama valvonta tai tallentaminen julkisissa paikoissa on ristiriidassa EIS 8 artiklan kanssa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapauksessa *Herbecq v. Belgium* pelkkä julkisella paikalla tapahtuva visuaalinen valvonta ilman tallentamista ei ole EIS 8 artiklan vastaista.²⁰⁴ Tapauksessa *P.G and J.H v United Kingdom* liittyi henkilötietojen keräämiseen ja äänen tallentamiseen. Oikeustapauksessa samaistettiin vartijan tekemät näköhavainnot valvontakameran kuvasta julkisella paikalla läsnäoloon niin, että paikalla olevat henkilöt, voivat tehdä näköhavaintoja muista paikallaolevista. Ongelmatilanne 8 artiklan muodostuu tuomioistuimen kannan mukaan silloin kun tiedoista kootaan järjestelmällinen tai pysyvä rekisteri.²⁰⁵

Tapauksessa *Peck v the United Kingdom* oli kyse kameravalvontakuvan julkaisemisesta, joka tuomioistuimen mukaan loukkasi oikeutta yksityiselämään. Oikeustapauksessa käsiteltiin perusmuotoista kameravalvontaa ilman tallentamista julkisella paikalla. Siinä tapauksessa, jos valvontaa laajennetaan ”perusmuotoisen”

²⁰⁴ *Herbecq and the association “Ligue des droits de l’homme” v. Belgium*, applications nos. 32200/96 and 32201/96, Commission decision of 14 January 1998, DR 92-B, §92.

²⁰⁵ *P.G. AND J.H. v. THE UNITED KINGDOM*, 57.

kameravalvonnan ulkopuolelle käyttämällä infrapuna- tai lämpökameroita saattaa kyseessä olla 8 artiklan mukainen ihmisoikeusrikkomus.²⁰⁶

EIT:n oikeuskäytännöstä voidaan siis johtaa kaksi tilannetta, missä dronien käyttö julkisella paikalla saattaisi olla ristiriidassa EIS 8 artiklan kanssa²⁰⁷:

- 1) Tiedon tallentaminen on systemaattista tai pysyvää
- 2) Pelkkä seuranta voi olla ristiriidassa EIS 8 artiklan kanssa, jos se toteutetaan teknologisesti edistyneellä tavalla (esim. infrapuna- tai lämpökamera)

Edellä mainitut oikeustapaukset liittyvät videovalvontaan tai äänen tallentamiseen eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ole tiettävästi käsitellyt droneihin liittyviä oikeustapauksia. Edellä esitetyt elementit olivat oikeustapauksista tehtyjä päätelmiä, joiden valossa ristiriitatilanteita saattaisi syntyä siinä tapauksessa, kun viranomaiset käyttäisivät droneja julkisella paikalla.

On kuitenkin otettava huomioon, että kaikki valvonta ei ole ihmisoikeussopimuksen vastaista, koska ihmisoikeussopimukset mahdollistavat puuttumisen ihmisoikeussopimuksen suojaamaan oikeuteen. Laillisin perustein tehty puuttuminen, joka oli tarpeellinen demokraattisen yhteiskunnan vuoksi ja oikeasuhtainen tarkoitukseen nähden luo perusteen oikeuden mukaiselle puuttumiselle.²⁰⁸

Rikosoikeuden avulla voidaan puuttua perusoikeuksina suojattavien yksityis- ja perhe-elämän suojaan kohdistuviin rikoksiin. Droneihin liittyvää oikeuskäytäntöä ei Suomessa vielä ole, mutta käytännössä asiattomalla dronien käytöllä voi tulla sovellettavaksi rikoslain 24 luvun mukaan salakuuntelu (5§), salakatselu (6§) tai rikoslain 39 luvun mukainen henkilörekisteririkos (9§). Rikosoikeudellinen tunnusmerkistö voi rikoslain 24 luvun mukaan täytyä myös dronella kuvatun materiaalin kuvaamisen jälkeisen toiminnan ansiosta esimerkiksi yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämällä (8§).

²⁰⁶ European Commission A 2014, 61.

²⁰⁷ European Commission A 2014, 61.

²⁰⁸ Puuttumisperusteista tarkemmin sivut 11-12.

Rikoslain 24 luvun 6 §:n mukaisessa salakatselussa on kyse oikeudettomasta teknisellä laitteella katsomisesta tai kuvaamisesta. Kriminalisointi edellyttää, että henkilöä tarkkaillaan kotirauhan suojaamassa paikassa tai muussa siihen rinnastettavassa tilassa taikka yleisöltä suljetussa rakennuksessa, julkisrauhan suojaamassa paikassa, niin että siellä olevan henkilön yksityisyyttä loukataan. Salakatselu on tarkasti paikkaan sidottu ja sen suoja ei ulotu yleisille paikoille.²⁰⁹ Suomalaisessa oikeuskäytännössä kadulta kännykkäkameralla asuntoa kuvannut on tuomittu salakatselusta sakkoihin.²¹⁰ Käytännössä samankaltaista tarkkailua kotirauhansuojaamassa paikassa voitaisiin toteuttaa myös dronella lennättämällä sitä asuinrakennuksen lähellä ja ikkunoiden tasolla. Salakatseluun ei syyllisty, jos kuvaa pelkästään tyhjää tilaa. Esimerkiksi eläinten, rakennusten tai ympäristön kuvaaminen tai niin sanottu maisemakuvaus ei täytä salakatselun tunnusmerkkiä. Maisemakuvaamisen aikana kuvaajan tulisi varmistua, jos kuvan kohteena on esimerkiksi omakotitalon piha, joka on kotirauhan suojaamaa aluetta, siitä että pihalla oleskelevat henkilöt suostuvat kuvaamiseen.²¹¹

Eräässä oikeustapauksessa, kihlakunnansyyttäjä jätti salakatselusyytteen nostamatta tilanteessa, jossa henkilö oli ottanut valokuvan, jossa näkyi nainen loma-asuntonsa pihalla. Kuvan epätarkkuuden vuoksi kihlakunnansyyttäjä jätti syytteen nostamatta perustellen näytön riittämättömyyttä salakatselun tunnusmerkistön täyttymiseen.²¹² Apulaisvaltakunnansyyttäjä arvioi asian toisin ja Pirkanmaan käräjäoikeus tuomitsi henkilön salakatselusta sakkoihin. Perustelujen mukaan henkilön olisi tullut ymmärtää, että kuvaaminen on kohdistunut kotirauhan piiriin kuuluvalla alueella.²¹³

Rikoslain 24 luvun 5 §:n mukaisessa salakuuntelussa on kyse keskustelun/äänen oikeudettomasta kuuntelusta tai tallentamisesta. Äänen syntylähde on kotirauhan suojaamassa paikassa tai muualla tilanteessa, jossa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan. Salakuuntelun kriminalisoinnilla suojataan ääni- ja puhelinsalaisuutta. Salakuuntelusäännös ei ole niin tiukasti paikkaan sidottu kuin salakatselusalakuuntelusäännös.²¹⁴ Drone johon olisi kytkettynä mikrofoni voisi

²⁰⁹ Hakamies 2011, II. 13. Kotirauharikokset.

²¹⁰ Edilex, 2015.

²¹¹ HE 184/1999, 28.

²¹² Valtakunnansyyttäjänvirasto 311/21/13.

²¹³ Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio R 14/4142, 3.

²¹⁴ Hakamies 2011, II. 13. Kotirauharikokset.

käytännössä toimia myös salakuuntelun välineenä. Julkisella paikalla esimerkiksi liikennevälineessä tapahtuva keskustelu saisi suojaa siinä tapauksessa, ettei ulkopuolinen taho voisi saada selvää keskustelusta ilman erityisiä laitteita.²¹⁵

Jos dronella kerättyjen tietojen käsittelyssä ei noudateta henkilötietolain säännöksiä, sovellettavaksi tulee vakavammissa tapauksissa rikoslain 38 luvun 9 §:ssä tarkoitettu henkilökäsitteirikos. Mikäli dronella kuvaaminen täyttää jo sinänsä salakatselurikoksen tunnusmerkistön, tapaukseen sovelletaan myös sitä. Kriminalisoinnit eivät sulje toisiaan pois.²¹⁶

Henkilökäsitteirikosta voidaan kuvailla tehostekriminalisoinniksi, joka perustuu henkilötietolain vastaiseen menettelyyn, jonka tekijänä on yleensä rekisterinpitäjä tai tämän edustaja. Tunnuksmerkistö voidaan täyttää melko laaja-alaisesti henkilötietojen käsittelyllä. Teolla tulee loukata rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänelle on tullut aiheuttaa muuta vahinkoa tai olennaista haittaa. Rangaistavuuden edellytyksenä on henkilötietojen käsittely vastoin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta, yleisiä edellytyksiä, henkilötietojen tarpeellisuutta tai virheettömyyttä.²¹⁷

Dronekuvaamisella saatua materiaalia oikeudettomasti käyttämällä voi syyllistyä rikoslain 24 luvun 8 §:n yksityiselämään loukkaavan tiedon levittämiseen tai sen törkeään tekemuotoon (24 luvun 8a §). Rangaistavaksi teon tekee se, että tiedon tulee koskea henkilön yksityiselämää ja sen on oltava omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka aiheuttaa häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Yksityiselämä -käsitteen tarkkarajainen määrittely ei ole helppoa. Yksilöllä tulee olla yksityiselämän ydinalueena suojattu alue, jonka piiriin kuuluvat esimerkiksi henkilön arkaluonteiseksi luonnehditut tiedot: yksilön perhe-elämästä, vapaa-ajasta, ihmissuhteista sekä terveydestä. Lähimpänä yksityiselämän keskiötä ovat lähtökohtaisesti tiedot seksielämästä ja terveydentilasta.²¹⁸

²¹⁵ HE 184/1999, 27.

²¹⁶ Frände 2014, 384.

²¹⁷ Pitkänen 2013, 290.

²¹⁸ HE 19/2013,39.

Kriminalisoinnin toteutuminen riippuu myös henkilön asemasta, jota koskeva tieto on tiedotusvälineen avulla tai muulla keinolla saatettu yleisön tietoisuuteen. Yksityisyyden suojan tasoja voidaan erotella vallankäyttäjien, julkisuuden henkilöiden ja tavallisten kansalaisten välille. Laajin yksityisyyden suoja on tavallisella henkilöllä.²¹⁹ Poliitikkojen yksityisyyden suojan on leikkimielisesti todettu rajoittuvan siihen mitä alusvaatteiden alla on ²²⁰.

²¹⁹ HE 19/2013,39.

²²⁰ Hirvelä Studia generalia luento 3.9.2014.

6 Johtopäätökset

Luvussa 3 esitetyn systematisoinnin tarkoituksena oli esittää droneihin liittyvä lainsäädäntö jäseneltynä kokonaisuutena. Dronella lentämisen aikana tulee noudattaa ilmailulainsäädäntöä, vaikka dronessa ei olisi lainkaan sensoritekniikkaa. Tällöin lentämisen aikana sovelletaan ainoastaan ilmailulainsäädäntöä ja Trafín määräystä. On otettava huomioon, että drone on nimensä mukaisesti miehittämätön ilma-alus eikä sen määritelmään automaattisesti kuulu erilaiset sensoritekniikalla varustetut kantolastit. Usein drone on varustettu jonkinlaisella välineistöllä tietyn tehtävän suorittamista varten. Lainsäädännölliseen toimintaympäristöön vaikuttaa myös lentäjän tarkoitus, joka voi olla harrastus- tai kaupallinen tarkoitus.

Euroopan unionin alueella ei tällä hetkellä ole yhtenäistä ilmailulainsäädäntöä liittyen alle 150 kg painoisiin droneihin. Jäsenvaltioiden ilmailuviranomaiset ovat ilmailulakiensa puitteissa saaneet säädellä droneihin liittyvää lainsäädäntöä. Kuten tämän kirjotuksen 4 luvusta ilmenee ilmailuviranomaiset ovat säädelleet dronien käyttöä hieman eritavoin, kun otetaan huomioon esimerkiksi rekisteröitymis- ja ilmoitusvelvollisuudet.²²¹ Maakohtainen ja osaltaan pirstaleinen sääntely vaikeuttaa Unionin sisämarkkinoilla toimimista, koska kansainvälisten toimijoiden on otettava huomioon maakohtainen sääntely. Tulevaisuudessa unionitasolla saavutetaan yhtenäinen ilmailulainsäädäntö droneille, jolloin helpotetaan sisämarkkinoiden toimintaa ja luodaan turvalliset puitteet kasvavalle uudelle ilmailualalle. Uusi ilmailuasetus²²² on esitysvaiheessa, joten sen voimaantulosta ei ole vielä tarkempaa tietoa. Lainsäätäjät on epäilemättä monimutkaisen tilanteen edessä, koska droneihin liittyy valtava ilmailualaa mullistava kasvupotentiaali, mutta toimintaa ei saisi liiaksi monimutkaistaa tai rajoittaa sääntelyllä. Eurooppalaisen ilmailulainsäädännön tärkein tavoite on varmistaa turvallinen ilmailu jatkossakin.²²³

²²¹ Toisin kuin Lentokorkeuden rajoitukset ovat vertailtujen maiden välillä lähes samankaltaiset.

²²² Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on common rules in the field of civil aviation and establishing a European Union Aviation Safety Agency, and repealing Regulation (EC) No 216/2008 of the European Parliament and of the Council.

²²³ Vrt Civil aviation strategy 2016, 2:” the aim of the proposed regulation is to enable EU aviation safety rules to meet future challenges, and continue to ensure safe, secure and environmentally friendly air transport. The Commission also proposes to create an EU framework for the safe integration of drones in European airspace.

Oman haasteensa lainsäätäjille ja ilmailuviranomaisille luo drone-tekniikan siviilikäyttö. Muutaman sadan euron laitteistolla voi pahimmassa tapauksessa saada aikaan sekä ilmailuturvallisuuden että henkilöiden yksityisyydensuojaa vaarantavia toimia. Miten asiattomaan drone-käyttöön voitaisiin puuttua. Yhdysvalloissa drone-ongelmia on pyritty kaitsemaan rekisteröitymispakolla²²⁴, jolloin droneen tulee sakon uhalla kiinnittää ilmailuviranomaisen antama rekisterinumero. Rekisteröitymispakon ongelmaksi saattaa muodostua rekisteröinnin noudattamisen tehokas valvominen ja sitä mukaan toimeenpano. Suomessa drone-harrastajien tulee noudattaa Trafin määräystä sekä ilmailulain velvoitteita. Määräys sisältää tiettyjä fyysisiä lentorajoituksia, mutta ei erityisiä rekisteröintivelvoitteita harrastustarkoituksessa dronea lennättäville. Suomessa ilmailuviranomaisen asiantuntija on myöntänyt, että kotimaiset drone-harrastajat tuntevat harrastukseensa liittyvät säännöt hyvin ja toimivat pääsääntöisesti vastuullisesti.²²⁵ Parhain tapa varmistaa drone-harrastajien lainmukainen toimintaan lienee soft law tasoinen sääntely, kuten esimerkiksi Trafin Ilmailumääräys ja aktiivinen sekä näkyvä tiedottaminen lentämisen säännöistä sekä lentäjän vastuusta ja vapauksista.

Trafi voisi ottaa mallia Ison-Britannian ilmailuviranomaisesta, jonka drone-aiheisilla sivuilla on maininta henkilöiden yksityisyyden suojan kunnioittamisesta sekä linkki paikallisen tietosuojavaltuutetun drone-ohjeistukseen. Trafin verkkosivuilla luetellaan ilmailulainsäädännön lisäksi muista laeista aiheutuvia velvoitteita, joita ovat esimerkiksi yksityisyydensuoja ja kotirauha, mutta ei tarjota sen tarkempaa tietoa saatikka ohjata tietosuojaviranomaisen nettisivuille. Tämä saattaa johtua siitä, että Suomen tietosuojavaltuutetun verkkosivuilla ei ole droneihin/miehittämättömään ilmailuun liittyvää ohjetta. Ilmailuturvallisuuden lisäksi henkilöiden yksityisyyden kunnioittamiseen ja henkilötietojen suojaan liittyviin asioihin olisi hyvä tarjota riittävää informaatiota sekä harraste- että kaupallisille toimijoille. Tietosuojaryhmä WP 29 on kehottanut tietosuojaviranomaisia ja ilmailuviranomaisia toimimaan yhteistyössä etenkin tiedottamisen ja kouluttamisen suhteen²²⁶.

²²⁴ Myös EASA:n prototyyppi asetuksessa on esitetty rekisteröitymistä kaikille yli 250 grammaa painaville droneille.

²²⁵ Helsingin Sanomat 23.10.2016.

²²⁶ WP 2015, 17.

Ilmailuun liittyvän lainsäädännön lisäksi siinä tapauksessa, kun drone on varustettu sensoriteknikalla esimerkiksi videokameralla, joudutaan punnitsemaan sitä, tuleeko dronen käyttöön sovellettavaksi myös henkilötietoihin liittyvää lainsäädäntöä. 3 luvussa esitetyn systematisoinnin tarkoituksena oli tuoda esiin henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn aikana soveltuva lainsäädäntö sekä erotella toisistaan henkilötietolain soveltaminen yksityisessä harrastekäytössä ja kaupallisessa käyttötarkoituksessa sekä tuoda esiin viranomaiskäytön salliva lainsäädäntö.

Euroopan unionin alueella ei tällä hetkellä ole dronien tietosuojan ja henkilötietojen käsittelyyn soveltuva erityislakia. Tämän vuoksi sovelletaan dronien suorittamaan henkilötietojen keräämiseen ja käsittelyyn tällä hetkellä henkilötietodirektiiviä (95/45/EY), jonka jokainen jäsenvaltio on erikseen täytäntöön pannut kansallisella henkilötietolailla. Direktiivillä säädeltäessä syntyy kansallisten lakien välille toteutuseroja.

Suomessa kaupalliseen drone-toimintaan, jossa henkilötietoja tallentuu alustalle, sovelletaan vielä toistaiseksi henkilötietolakia (523/1999) ja lain kannalta käytännön ongelmaksi muodostuu muun muassa lainmukaisen suostumuksen saaminen henkilötiedon kohteelta. Ruotsissa kaupalliseen dronetoimintaan sovelletaan paikallista henkilötietolakia, kun tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyä ja erillistä kameravalvontalakia sovelletaan varsinaiseen lentotyöhön. Ruotsissa kaupalliseen drone-toimintaan liittyvä sääntely on huomattavasti monimutkaisempaa kuin Suomessa. Tällä hetkellä Ruotsissa kaupallista drone-toimintaa harjoittavan tulee hakea lupa ilmailuviranomaiselta ja lääninhallitukselta erillinen kameravalvontalupa, joita lääninhallitus on ollut yksityisyyden suojaan vedoten varsin kitsas myöntämään. Kansalliset erot tulevat tasaantumaan, kun yleistä tietosuoja-asetusta aloitetaan soveltamaan 25.5.2018. On kuitenkin huomattava, että asetuksen myötä vaatimus rekisteröidyn suostumuksesta ei poistu ja näin ollen henkilötietolain keskeisin soveltamisongelma ei muutu miksikään.

Läpinäkyvyysongelmien välttämiseksi ja mahdollisten rekisteröityjen oikeuksien toteuttamiseksi tulisi kaupallisesta drone-lentotoiminnasta tiedottaa tehokkaasti. Pahimmassa tapauksessa henkilö ei edes tiedä tulleensa kuvatuksi, jolloin rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen on mahdotonta. Useimmissa tapauksissa kaupallisessakin tarkoituksessa käytetyt dronet ovat sen verran äänekkäitä, että

henkilö yleensä huomaa tilanteen. On kiistatonta, että myös drone-kuvaamisesta tiedottaminen tarvitsee uusia innovaatioita ja toimintatapoja.

Uuden henkilötietoasetuksen myötä on lakiin kirjattu hyviä periaatteita (data protection by design and by default) joita tulisi sekä dronevalmistajien, että loppukäyttäjien ottaa huomioon. Innovaatioiden ja teknologian kehitys on osaltaan kaksiteräinen miekka. Esimerkiksi kasvontunnistustekniikkaa hyväksikäyttäen voidaan tunnistaa tietynlaisia sato- tai haittakasveja, joita voidaan kohdennetusti lannoittaa tai myrkyttää dronesta käsin.²²⁷ Tällainen tekniikka on epäilemättä tehokas ja osaltaan myös ympäristöystävällinen innovaatio maanviljelyyn, mutta muissa käyttötarkoituksissa kasvontunnistustekniikalla saattaa olla yksityisyyttä murentava vaikutus.

Kaupallisten toimijoiden tulisi droneja käyttäessään ymmärtää mikä on toiminnan pääasiallinen tarkoitus, ja toimia sen mukaisesti. Jos dronea käytetään sähköverkkojen kunnan tarkastamiseen tulisi käytössä olla tekniikka, jolloin käyttötarkoituksen vastaisesti ei kerääntyisi henkilötietoja tai jälkeempään kerääntyneet henkilötiedot voitaisiin anonymisoida. Onkin ehdottoman tärkeää kehittää drone-teknologiaa välttämään liiallista tiedonkeruuta ja pyrkiä varustamaan drone mahdollisimman vähän yksityisyyttä loukkaavalla tekniikalla suhteessa sen käyttötarkoitukseen²²⁸. Viisaalla turvallisuustekniikalla minimoidaan kerätyn datan määrä erilaisilla filtereillä ja laukaisinmekanismeilla, jolloin voidaan rajata pois materiaali, jota ei ole tarkoitus kerätä.²²⁹ On myös esitetty teknistä mahdollisuutta siihen, että henkilöt voisivat aktiivisia tai passiivisia ”tageja” käyttämällä ilmaista visuaalista tekniikkaa käyttävälle laitteelle, etteivät halua tulla kuvatuksi. Tageilla kuvaamisen salliminen tai kieltäminen on ikään kuin käännteistä ilmoittamista verrattuna siihen, että esimerkiksi yleisötilaisuudessa ilmoitetaan valokuvaamisesta²³⁰.

²²⁷ European Commission A 2014, 387.

²²⁸ WP 29 2015, 14.

²²⁹ European Commission A 2014, 388.

²³⁰ WP 29 2015, 15. ks lisää. <http://offlinetags.net/en>

Henkilötietolain soveltaminen dronien yksityiseen harrastuskäyttöön ei ole kovin selvä. Henkilötietolain 2 §:n 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta luonnollisen henkilön henkilötietojen käsittelyyn, jonka tarkoitus on ainoastaan henkilökohtainen. Luvussa 3 on esitelty aiheeseen liittyvä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka valossa julkisella paikalla kuvaaminen ei kuuluisi soveltamisalarajoituksen piiriin. Soveltamisalarajoitus ylitettäneen viimeistään siinä vaiheessa, kun dronella on harrastustarkoituksessa kerätty henkilötietoja ja ne julkaistaan esimerkiksi internetissä. Oikeudellinen tila selkeytyy siinä vaiheessa, kun oikeuskäytäntöä muodostuu juuri droneihin liittyen.

Drone on kustannuksiltaan tehokas ja monikäyttöinen työkalu, joka epäilemättä houkuttelee viranomaiskäyttöön. Viranomaistoimintaan droneja käytettäessä on muistettava pysyä lain puitteissa ja pidettävä mielessä se, että viranomaistoiminnan tulee perustua lakiin. Kappaleen 3 alaotsikossa 5 käsiteltiin dronien poliisikäytön sallivaa lainsäädäntöä. Vaikuttaa siltä, että droneja voitaisiin lainpiteissa käyttää esimerkiksi suunnitelmalliseen tarkkailuun. Poliisien käyttäessä dronea esimerkiksi yleisötilaisuuksien valvonnassa tulisi kuitenkin noudattaa poliisilain 4 luvun 1§:n määräyksiä teknisestä valvonnasta, jolloin poliisin tulisi ennalta ilmoittaa, jos teknistä valvontaa suoritetaan yleisellä paikalla. Tätä ennakkoilmoitusvelvollisuutta tulisi luonnollisesti noudattaa myös perinteisiä metodeja käytettäessä esimerkiksi video- tai valokuvattaessa mielenosoitukseen osallistujia.

Päätöksen suunnitelmallisen tarkkailun aloittamisesta voi tehdä pidättämiseen oikeutettu poliisimies. On katsottu, että suunnitelmallisella tarkkailulla ei puututa kohteen perus- ja ihmisoikeuksiin syvällisesti, niin että tuomioistuin päättäisi tarkkailun aloittamisesta.²³¹ Kun taas asunto- ja telekuunteluun on niiden voimakkaan perusoikeuksiin tunkeutuvan vaikutuksen vuoksi perustuttava tuomioistuimen päätökseen, jolloin tuomioistuin huolehtii epäillyn oikeusturvan toteutumisesta.²³² Tulevaisuudessa teknisesti kehittyneitä droneja saatetaan käyttää varjostamistarkoituksessa ”lukittuna” tiettyyn kohdehenkilöön, jolloin viranomaiset voisivat saada kohteen liikkeistä reaaliaikaista kuvaa. Erilaisten käyttötarkoitusten kehittyessä olisikin suotavaa, että lainsäätäjät ottaisi kehityksen huomioon niin, että viranomaiset voisivat lakia noudattaen käyttää dronea eri käyttötarkoituksiin.

²³¹ HE 222/2010, 137.

²³² HE 222/2010, 138.

Perusoikeuksien toteutumista tukevaa päätöksentekoa parantaisi tuomioistuimen suorittama etukäteinen laillisuusvalvonta ja teknologianeutraalit toimivaltasäännökset.

Eräiden näkökulmien mukaan viranomaisten dronien käytössä ei ole mitään ongelmaa ja ARGUKSEN kaltaiset valvontajärjestelmät loisivat vain turvallisuutta normaaleille ihmisille, joilla ei ole muutenkaan mitään salattavaa. Yksityisyyden suojan ja kansallisen turvallisuuden välinen tasapainottelu on haastavaa, mutta väite siitä, että minulla ei ole mitään salattavaa on virheellinen tulokulma valtion kohdistamaan valvontaan, koska yksityisyyteen ei itsessään liity ”negatiivisten” asioiden piilottelu. ²³³ Ongelmaksi muodostuu viattomilta vaikuttavien tietojen yhdisteleminen suuremmaksi kokonaisuudeksi, mikä voi paljastaa ihmisestä sellaisia ominaisuuksia, joita henkilö ei haluaisi edes viranomaisille jakaa. ²³⁴

Elämme tällä hetkellä drone-tekniikan aiheuttaman mullistuksen kynnyksellä. Liiallinen byrokratia ja ankara sääntely saattavat häiritä teknologista kehittymistä ja viimekädessä käytännön sovelluksia. Toisaalta suojattavia oikeushyviä ovat perusoikeuksien lisäksi myös ilmailun turvallisuus ja ympäristötekijät. Lisäksi huolta on kannettava viranomaisten suorittamasta valvonnasta. Toivottavaa on, että viranomaiset käyttäisivät uutta teknologiaa lain sallimissa rajoissa, eivätkä laajentaisi toimivaltaa perustellen dronien olevan vain yksi uusi tekninen työkalu, jolla ei ole sen suurempia vaikutuksia perusoikeuksiin.

²³³ Solove 2007, 751.

²³⁴ Solove 2007, 766.

